ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞINCA
AYDA BİR YAYINLANMAKTADIR

Yıl: :62 Ekim 1971 Sayı : 10

Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılıp, Bakanlığımıza devredilmiş bulunan İlke Kararlarını havi kitapların, dönemleri ile satış fiyatları aşağıda gösterilmiştir.

Bu kitapların satışları ; Bakanlığımızca, diğer yayınların satışları gibi yapılmaktadır.

Sıra No.	Dönem veya yılı	Bedeli
1	Mayıs 1961 — Şubat 1962	2.90 TL.
2	Kasım 1962 — Şubat 1964	7.90 »
3	1964 — 1965	5.75 »
4	1966	2.90 »
5	1967	2.45 »
6	1968	8.00 »
7	1969	15.00 »

621

21 Ekim 1971

Devlet Nüshası

ADALET DERGİSİ

Yıl : 62 Ekim 1971 Sayı : 10

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ADALI Ferruh : 1971 - 1972 Adalet Yılı Açılış Konuşması 617

Incelemeler :

BERKİ Ali Himmet : Köy Kasaba ve Çiftlik Mer'aları ve Mer'alara Tecavüz 623

GÖZÜBÜYÜK Dr. Abdullah Pulat : Âmme Nizamına karşı Cürümler 627

ÇAĞLAYAN M. Muhtar : Suçun Subut Delillerinden Olmak Üzere Bir Eşyanın Zabtı Ve Basılmış Eserlerin Toplatılması İşlemi 645

ÜNAL Şeref : Mukayeseli Hukukta Kararname Mefhumu ve Tatbikatı 660

Kronik :

ERGÜL Hüseyin Cahit : Hukuk Yayınları 674

623

A D A L E T D E R G İ S İ

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR

BASIN KANUNUNA BİR MADDE EKLENMESİNE DAİR 6026 SAYILI
KANUNA GÖRE İDARE EDEN :
HÜSEYİN CAHİT ERGÜL

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANACAK TÜRK HUKUK UYGULAMASINDA YARARLI GÖRÜLEN İLMÎ İNCELEMELERİN SAYFASINA 30, TERCÜME YAZILARIN SAYFASINA 25, TENKİT, TAHLİL, KRONİK, MESLEKÎ VE DERLEME GİBİ YAZILARIN SAYFASINA 20 LİRA ÜCRET ÖDENİR.

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANAN YAZILARDA BELİRTİLEN DÜŞÜNCELER YAZI SAHİPLERİNE AİTTİR.

ADALET DERGİSİNİN SAYISI 2 LİRA, YILLIK ABONESİ 24 LİRADIR.

ABONE OLMAK İSTEYENLER, ABONE BEDELİNİ, BULUNDUKLARI YER MALİYESİNE YATIRARAK KARŞILIĞINDA ALACAKLARI MAKBUZU, DOĞRUDAN DOĞRUYA BAKANLIK YAYIN MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDERMELİDİRLER.

624

1971 - 1972 ADALET YILININ BAŞLAMASI DOLAYISİYLE 6 EYLÜL 1971 PAZARTESİ GÜNÜ YAPILAN TÖRENDE YARGITAY BİRİNCİ BAŞKANI FERRUH ADALI'NIN KONUŞMASI

Sayın konuklarımız, büyük ve soylu Milletimizin faziletli Hâkimleri Sayın arkadaşlarım,

Sorunlarının bir çoğu henüz çözümlenmemiş bir Adalet yılını daha geride bırakmış, her bakımdan çeşitli ve köklü sorunları kapsayan yeni Adalet yılına girmiş bulunuyoruz. Yeni çalışma yılına girerken geçen yıl içinde sonsuzluğa göçen feragatli Hâkimlerimize, Savcılarımıza, hak ve Adalet hizmetinde yer almış meslektaşlara, Adalet görevlilerine, çok yakın bir sürede vefat eden seçkin Hâkimlerimizden Beşinci Hukuk Dairesi Üyesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanı Şeref Altan'a, Birinci Ceza Dairesi Üyesi Celâl Varol'a Tanrıdan rahmet dilerim.

Geçen Adalet yılında yaş haddi dolayısiyle aramızdan ayrılmış olan İkinci Ceza Dairesi Başkanı Şeref Gökmen, İkinci Ceza Dairesi Üyesi Melâhat Ruacan ve Beşinci Ceza Dairesi Üyesi Selâhattin Ayanoğlu için yeni yaşantılarının esenlik ve mutluluk içinde geçmesi içten dileğimizdir. Ömürlerinin en verimli yıllarını Adalet hizmetinde harcamış bulunan bu mümtaz ve güzide Hâkimlerimize mesleğe olan hizmetlerinden dolayı Yargıtay ve şahsım adına şükranlarımı sunarım.

Adalet sorunlarını bahis konusu etmeden, fakat sonucu bakımından yine sorunlarımız içinde olan ve kuvvetler ayrıldığında büyük önemi bulunan yargı yetkisi ve 7. madde yoluyla bu yetkiyi kullanan organlar üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Gerçekten Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen (yargı yetkisi)' nin genişliği, bu yetkinin kapsadığı haklar, görev ve ödevler nazara alınırsa yargı organlarının Hukuk Devletindeki yeri daha açık belirmiş olur. Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır, mahkemeleri tarafsız Hâkimler temsil eder. Bu itibarla Hâkimlerin yargı yetkisini kullanması, yalnız yurttaşların özgürlüklerini, haklarını ve sorumluluklarını, kısadeyimi ile Anayasa'da yer alan temel ve kişi hak ve ödevlerini değil, toplumun sosyal, ekonomik düzenini ve giderek Devlet düzenini dahi etkiler. Bu yönden Hâkimlere Anayasa ile

tanınmış güvenceler kişi yararı için tanınmayıp toplum yararı için tanınmıştır. Geniş yetkisi ve Anayasa'nın güvencesi altında bulunan Hâkimlerin o oranda sorumlulukları, ödevleri olacağı, yetkiler ve güvencelerin sonucu ve icabıdır.

Mahkemelerden, en ziyade şikâyeti gerektiren hallerden başlıcası dâvaların uzun süre devam edegelmesi, sür'atle sonuçlandırılmaması, suçların, suçluların sür'atle meydana çıkarılıp cezalandırılmamasıdır. Bu hususlarda, sosyal ve ekonomik bünyedeki değişmeler, dâvaların çoğalması ,birçok Kanun hükümlerinin mevcut toplum düzenine uygunluğunun azalması gibi haller gözönünde tutularak Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunlarında sür'ati sağlayacak yeni ve kesin hükümlerin biran evvel getirilmemesinin ve diğer Kanunlardaki gerekli değişmeler yapılmamasının, Adalet hizmetinde ekseri yerlerde geceleri de çalışmak zorunda bulunan Adliye memur ve kâtiplerinin sosyal, kültürel durumlarını yükseltmek ve meslekî bilgilerini arttırmak için lüzumlu tedbirlerin alınmamasının etkisi bulunmaktadır. Ancak yürürlükteki Kanunların usule ilişkin ve sür'ati sağlayabilecek hükümlerinden gereği gibi faydalanılmamasının, dâvaların uzamasında etken teşkil ettiğini de kabul etmek gerekmektedir. Bu cümleden olarak ceza dâvalarında hazırlık ve ilk soruşturmanın her yönü tamamalanmadan işin mahkemeye gönderilmesi, mahkemelerce usulün öngördüğü duruşma hazırlığının, iddia ve savunmaları, suç unsurlarını kapsayacak biçimde yapılmadan duruşmaya başlaması, kanunen Hâkimin hal ve takdirine bağlı iken lüzumsuz ve usule aykırı olarak bilirkişiye havale edilmesi, özellikle Hukuk dâvalarında tarafların iyiniyetle uzlaşması mümkün görülmeyen tutumları nazara alınmayarak haklarında usul hükümlerinin uygulanmaması, dâva duruşmasına hazırlıksız çıkılması, dosyaların sık, sık tetkik için başka günlere bırakılması gibi hallerin dâvaların uzamasına sebebiyet vereceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Yıllarca süren bir dâva, hak sahibi için, mağdur ve hatta suçlu için maddî ve manevî zararlar husule getirebileceği gibi geç kazanılmış hak, yerine geç getirilmiş Adalet, değerini, huzur verici niteliğini bir oranda kaybeder ve Adalete karşı yurttaşların güvenini sarsar. Bu yönden geniş yargı yetkisini temsil eden Hâkimlerimizin, her nevi suç ve suçluların takipçisi olan Savcılarımızın, büyük yetkileri oranında ödev ve sorumlulukları bulunduğunu takdir ettiklerinde şüphe yoktur.

Hâkimler ve Savcılar geniş yetki ve vicdanî sorumluluğu bulunan ve ağır yükümlülükler taşıyan görevlerini zor koşullar içinde yapmaktadırlar. Elverişsiz yerlerdeki mahkemeler, Adaletin önemi ve itibarı ile

uzlaşamıyacak niteliktedir. Araç ve gereçleri yönünden bir çok eksiklikleri vardır. Kitaplıklar çoğunlukla gereği gibi faydalanılacak halde değildir. Unutmamak lâzımdır ki Psikolojik bakımdan bazı maddî unsurlar manevî unsurların bir nevi desteğini ve güvenin ilk basamağını teşkil ederler. Özellikle kitaplıklar üzerinde durmak gerekir. Hâkim ve Savcılar, çağımızın bilimsel, sosyal, ekonomik, hatta teknolojik ilerlemeleri, toplum düzenine ilişkin çağdaş akımları, bunlara dair tez ve antitezleri izlemek, bilgi sahibi olmak, kültür seviyelerini daha ziyade yükseltmek mevki ve durumundadırlar. Yukarıdan beri özetlediğim hususların sağlanmasının nelere bağlı olduğunu, nelerin yapılması gerektiğini geçen yılki konuşmamda açıkladığım için tekrar etmek istemem.

Toplumda hak ve Adalet duygusu gereği veçhile inkişaf ve Kanunlara riayet geleneği teessüs etmedikçe, Anayasa doğrultusunda gereken sosyal ve ekonomik reformlar yapılmadıkça yıldan yıla dâvaların ve sorunların çoğalması yadırganmamalıdır. Aksine biraz evvel bahis konusu ettiğim sebeplere inzimamen her yıl nüfusun artması, ekonomik ve sosyal ilişkilerin fazlalaşması, değişmesi, yeni Kanunların yeni hükümler getirmesi, yeni iş ve dâvaların meydana gelmesine sebep olacaktır.

Yargıtay, 1970 takvim yılı itibariyle ceza ve hukuk toplamı 183365 iş ile karşılaşmış, bunun 166903 ünü sonuçlandırmış, 1971 yılına 16462 iş devretmiştir. 1971 yılının ilk altı aylık döneminde gelen işle devir toplamı 128442 adedine ulaşmış, bunun da 111946 sı çıkarılmıştır. Çalışma saatleri gözetilmeden feragatle, olağanüstü gayreti yansıtan bu sayılar, büyük Hâkimlerin ve onların yardımcılarının yıpratıcı çalışma düzenini göstermeye kâfidir zannederim. Yargıtay'ın esas görevi bütün yurtta Kanunların aynı anlamda ve biçimde uygulanmasını sağlamak, işi hukukî yönden incelemek olduğu halde arada üst mahkemelerin (İstinaf) olmaması dolayısiyle maddî hukuk bakımından da gerekli incelemeyi yapmak zorunluğunda kalmakta, bu yüzden temyiz incelemesi, gecikmelere, işlerin birikmesine sebep olmaktadır. Üst mahkemeler (İstinaf Mahkemeleri) kurulmadıkça Yargıtay'da daire ve Üye adedinin arttırılması geçici bir tedbir niteliğinde bulunacaktır. Kaldı ki ileri hiç bir memlekette daire ve Üye adedi bu kadar çok yüksek bir mahkeme mevcut olduğunu tahmin etmiyorum. İstinaf Mahkemelerinin kaldırılmasına sebep olan koşullar bugün artık kalmamıştır. Gerçekten bu mahkemelerin kaldırılmasından sonra geçen uzun süre içinde bir çok değerli Hâkimler yetişmiştir. Ulaştırma imkânları çoğalmıştır. Bu itibarla bünyemize uygun ve bazı sakıncaları giderilmek suretiyle üst mahkemelerin kurulması mümkündür. Üst mahkemeler kurulduğu takdirde Yargıtay'-

ın iş hacmi azalmış, esas fonksiyonunu gereği veçhile yapmak imkânına kavuşmuş ve işlerin sür'atle çıkması sağlanmış olacaktır. Bir yönden bir kısım dâvalar, üst mahkemelerde sonuçlanacağı cihetle yurttaşların külfeti hafifleyecektir.

Yargıtay'a değinen konuda önemli bulunan şu hususu da belirtmek gerekir. Özellikle Hukuk Genel Kurulunda dosyalar birikmekte, incelenmek üzere uzun bir süre beklemektedir. Birikme ve gecikmeye etken olan başlıca sebep (Temyiz Teşkilâtı Hakkındaki Kanun) un Genel Kurulların toplantı yeter sayısına dair hükmüdür. Hastalık, izin ve diğer türlü sebeplerle Genel Kurula katılma oranı bazen belli yeter sayıyı bulmadığından toplantı mümkün olmamaktadır. Haftanın ancak iki gününün Hukuk Genel Kuruluna ayrılabilmiş olması itibariyle ayda bir gün dahi toplantının yapılamaması iş durumunu olumsuz yönden etkilemektedir. Nitekim bu husus 1951 - 1952 Adalet yılı konuşmasında bahis konusu edilmiş, zaman zaman sonraki konuşmalarda da ele alınmıştır. Demek oluyorki bugünkü Genel Kurul teşkili tarzının sakıncaları eskidenberi mevcut ve devam etmektedir. Genel Kurul toplantılarının aksamayacak şekilde düzenlenmesi ve yürürlükteki Kanunda değişiklik yapılması acil bir ihtiyaç halini almıştır. Bu suretle aynı zamanda toplantı günlerinin çoğaltılması kabil olacaktır.

Adaletin önemli sorun ve konularından biri de şüphesiz ceza infaz yerleri, cezaevleridir. Bu konuda özet olarak diyebiliriz ki modern devlet anlayışında cezanın infazında en başta gelen amaç hükümlünün ıslâh ve terbiyesidir. Bugün Cezaevlerinin büyük bir kısmının, ne bina, ne personel bakımından bu amacı sağlayacak yeterlik ve yetenekte bulunduğunu söyleyemeyiz. Sınırlı sayıdaki cezaevleri dışında büyük bir hükümlü kütlesi âtıl bir durumda, yüksek derecede bir insan gücü kendileri ve toplum zararına heder olmaktadır. Mevcut infaz sistemi, cezaların infazı hakkındaki Kanun, infazın ilke ve amacını gerçekleştirmeye yeterli sayılamaz. Cezaevlerinde binlerce hükümlüyü, yeniden topluma yararlı bir unsur haline getirecek ve kendisini dışarda sosyal ve ekenomik yönden yetiştirecek, güçlendirecek tedbirlerin alınmasında gecikilmemelidir.

Bazı gazetelerde sanıklara yükletilen suç haber seviyesini aşar biçimde verilmekte, isim ve resimleri gösterilmektedir. Kişiliği ne olursa olsun bir sanık hakkındaki hüküm kesinleşmeden dâva ve sanığa dair kanaat ızharı mümkün değildir. Bu itibarla haber, objektif ölçü ve tahlil çevresini geçmemeli ve hele insan haysiyeti ile bağdaşamıyacak biçimde teşhir sayılabilecek nitelikte bulunmamalıdır.

Adalet sorun ve konularının tümünün ve ayrıntılariyle bir adalet yılı açılışı konuşmasında ele alınmasına toplantı amacının müsait bulunmadığı takdir buyurulur.

Konu ve sorunlara son verirken özetle şu hususu belirtmekte fayda umuyorum. Bir çok Kanun hükümlerinin, Anayasa doğrultusunda ve Atatürk inkilâp ve ilkeleri çevresinde gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Kanunlarımızda, Anayasamızda öngörülen sosyal ve ekenomik düzenin icaplarına, çağımız uygarlık ve anlayışına uygun değişiklikler yapılmalı ve yeni hükümler getirilmelidir.

Diğer yönden gerek kamu hukuku, gerekse özel hukuk konularına ilişkin Kanunlar, dağınık ve sayıları yurttaşları zor duruma sokacak kadar çoktur.

Aynı konu, aynı sosyal ve ekonomik dallarla ilgili kanunlar üzerinde durularak bunların tek metin haline getirilmesi mümkün olanları tek metin olarak tedvin edilmelidir.

Özellikle, malî ve ekonomik hükümleri kapsayan, görev ve ödev yükleyen Kanun hükümleri, yurttaşların kolaylıkla anlayabileceği biçimde açık ve seçik bulunmalıdır. Yükümlülüklerin kolaylıkla yerine getirilmesi yönü de gözden uzak tutulmamalıdır.

1971 - 1972 Adalet yılını kapsayan konuşmada Adalet işleriyle ilgili konu ve sorunların bir kısmına özetle değinmiş bulunuyorum. Bu arada geçen Adalet yılını derin endişe ile geçirdiğimizi açıklamak isterim. Gerçekten geçen Adalet yılı, Devletimiz ve Milletimiz için büyük tehlikeler, sürekli sarsıntılar doğuran huzursuzluk içinde geçmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası) nın 2. maddesi, Türkiye Cumhuriyetini (bir hukuk devleti) olarak nitelemiştir. Geçen yıllardan birinde ifade ettiğim gibi bu bakımdan, sorunların, konuların, hukuk yoluyla, hukuk düzeni içinde çözümlenmesi, Anayasa hükümlerine hukuk kurallarına bağlılık gösterilmesi, riayet olunması Anayasanın öngördüğü bir ilkedir. Üzüntü ile söylemek gerekirki bazı çevrelerce bu hususlar nazara alınmamış, Anayasa hükümlerinde, amaç ilkesine aykırı biçimde yorumlar yapılmış, kuvvetler ayrılığını belirten kuruluşlar arasında denge sağlanamamış, özerkliğin anlam ve sınırında birbirine zıt görüşler mücadelesi devam etmiştir. Bazı kurum ve kuruluşlarca ve bir kısım yurttaşlarca özgürlük anlamı ile içtimai disiplin anlam ve lüzumu birbirine karıştırılmış, her hak ve özgürlüğün karşısında bir takım görev ve ödevlerimizin de mevcut olduğu ve Devletin bütünlüğü ve Milletin bölünmezliği ve genel sorum-

luluk duygusu ile sınırlı olacağı gerçeği bir çok hallerde gözönünde tutulmamış ve kamu efkârı üzerinde etkili organlardan bir kısmı bu hal ve olayları eleştirmeye tabi tutarak uyarıcı görevini gereği gibi yerine getirememiştir. Belirtilmesi gereken husus da bütün bu davranışların çoğunda Anayasa hükümleri dayanak olarak gösterilmiştir.

Anayasada öngörülen reformların gecikmesi yüzünden Anayasa hükümleri, Anayasanın 3. maddesinde yer alan (Türkiye Devleti, Ülkesi ve Milleti ile bir bütündür) esas ilke ve hükmünü ortadan kaldıracak ve Devleti tehlikeye düşürecek suretteki yorumlara, eylemlere dayanak yapılamaz. Esasen Türkiye Cumhuriyetinin bir Hukuk Devleti olarak nitelenmiş olması, sorun ve konuların Hukuk Devleti düzeni içinde çözümlenmesini gerektirir. Anayasamızda öngörülen ilkeler çağdaş uygarlığın vazgeçilmez ilkeleridir. Bunların tümü ile gerçekleşmesinde ve varlığımızın temeli olan Atatürk inkilap ve ilkelerinin korunmasında bütün Milletçe ödevli ve görevli bulunduğumuzu ve dünyada bağımsız yegâne Türk Devleti olduğumuzu unutmayalım.

Konuşmama son verirken bu toplantıya şeref veren ve beni dinlemek sabır ve lûtfunu gösteren Sayın Cumhurbaşkanı, Sayın Başbakan ve Sayın konuklarımıza, Sayın Hâkim ve Savcı Arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Ulvî Adalet hizmetinin görevlilerine yeni Adalet yılında başarılar dilerim

İNCELEMELER

KÖY KASABA VE ÇİFTLİK MER'ALARI VE MER'ALARA TECAVÜZ

340

Yazan : Ali Himmet BERKİ

Arazî, mahiyet, intifa ve hüküm itibariyle müteaddit nevilere ayrılır. Bunlardan biri Metrûk arazîdir ki, bu da ikiye ayrılır : Biri umum için terk olunan yerlerdir. Umumî yollar ve meydanlar bu kabildendir. Diğeri bir veya müteaddit köy ve kasabaya tahsis olunan mahallerdir ki,, mer'alar bu nevilerdendir. Bir de çiftliklerde mîri arazî nevinden mer'alar vardır.

Metrûk arazîden olan mer'alarla arazî nev'inden olan mer'alar mahiyet ve hüküm bakımından yekdiğerine benzemez.

Metrûk araziden olan mer'aların hükümleri, mülga Arazî Kanununun 97 inci maddesinde ve mîri arazî nev'inden olan mer'aların hükümleri 99 uncu maddede beyan olunmuştur.

97 inci maddenin sarahatine göre, bir köy ve kasabaya mahsus olan mer'ada yalnız o köy ve kasaba ahalisi hayvanlarını otlatabilip, diğer köy ve kasaba ahalisi o mer'aya hayvanlarını sokamaz. İki veya üç ve daha ziyade köy ahalisi aralarında minelkadim (mebdei belli olmayan bir zamandan beri) müşterek olan mer'a her hangi köyün sınırı içinde bulunursa bulunsun o köyler ahalisi hayvanlarını müştereken otlatıp yekdiğerini otlatmaktan men edemezler.

Bir köy ahalisine müstakillen veya bir kaç köy ahalisine müştereken muhassas olan kadim mer'alar alınıp satılmaz. Yani bunlar ne köy ahalisi arasında temliki tasarruf konusu olabilir, ne de Muhtar veya İhtiyar Heyeti kararı ile tamamen veya kısmen fertlere ve hattâ mer'a ihtiyacı olan köylere satılamaz. Çünki, mer'alar metrûk arâzidendir ve bu arâzinin rakabesi de Hazineye aittir. Hattâ ilâve edelim ki, ciheti tahsi-

631

si kaldırılmış olmadıkça, bizzat Devlet dahi mer'aları temlîkî tasarruflara konu edemeyeceği gibi başka bir amme hizmetinde de kullanamaz.

Keza müstakil veya müşterek olsun hiç bir mer'a üzerine Mandıra (1) ve Ağıl (2) ve sair bina (3) yapılamaz; gürûn (4) ve ağaç dikilemez; diken olursa her zaman ahalî yıktırıp söktürebilir.

Mer'aların muhafazasına itina olunması ve mürurzamana tâbi tutulması mer'aların lüzum ve ehemmiyetine binaendir :

İnsanlar muhtelif ihtiyaçlarının çoğu hayvanlardan istihsal ve onlarla temin ederler; bu itibarla makine devrinde bile insanlar hayvanlara ihtiyaç duymağa devam etmektedirler Bu itibarla hayvan yetiştirmeye, ve hayvanların neslini tüketmemeye ve bunun için hayvan yetiştirmek ve mevcutlarının hayatını muhafaza etmek, bunlardan daha verimli şekilde intifa edebilmek maksadiyle mer'alara kat'î ihtiyaç vardır. Lüzumu kadar hayvan yetiştirmeyen memleketler hayvanlardan elde edilecek ihtiyaçları temin maksadiyle başka memleketlere muhtaç olurlar ki iktisaden bundan meydana gelecek zararı beyana hacet yoktur. Bu sebeblere mebni, memleketimizde öteden beri köy ve kasabalara mer'alar tahsis edilmiş ve kadim mer'alar olduğu gibi bırakılarak bu yerlerden başka suretle faydalanmaya müsade edilmemiştir.

Bir zamanlar cehalet memleket Ormanlarına musallat olduğu gibi, maalesef son zamanlarda mer'alara da musallat olmaya başlamıştır. Bazı köy ve kasabalarda hırs, hakkı riayetsizlik, mer'a hukukundan habersizlik sevkiyle mer'alar sürülüp ekilmeye başlanmış, memleket iktisadına büyük faydası olan bu yerler, ferdî menfaatler için tasarruf edilmek bahtsızlığı ile karşı karşıya bırakılmıştır. Hükûmetlerce bu tecavüzlere kat'î suretde son verilmek, Ceza kanununda mer'alara tecavüz edenler için ağırca cezalar koymak ve bu cezaları müstehaklarına behemeal tatbik etmek iktiza eder.

---

(1) Mandıra : süt toplamak, yağ, peynir ve yoğurt gibi süt müştekatını imâl ve ihzar etmek üzere bina ve müştemilâtını havi yerlerdir.

(2) Ağrıl : koyun ve keçi sürülerinin barınması için etrafı çıt veya dıvarlarla çevrili üstü kısmen açık kısmen kapalı yerlerdir.

(3) Mer'adan kesilen otları istif etmek için baraka, bina, çobanlar için barınacak yerler ilh. yapılamaz.

(4) Gürûm, üzüm çubuğu, asma mânasına olan geren in cem'i (çoğulu) dır ki üzüm kütükleri, asmalar manâsına gelir.

Kendilerine mer'a tahsis edilmiş olan köy veya köyler ahalisi bu mer'aları hayvan otlatmaktan başka mer'a olarak faydalanabilirlermi? :

Köy Kanununun mer'iyeti tarihine kadar bu hususda kanunlarda bir srahat yoktu. Fakat Köy Kanununun 17 nci maddesinde köy paraları beyan olunurken 12 inci fıkrada «köy sınırı içindeki otlaklardan ve mer'alardan fazlasının kira paraları» diye bir hüküm vardır. Bundan mer'a fazlasının kiraya verilebileceği anlaşılmaktadır. (1)

Anormal olmakla beraber, bazı köy ve kasabaların halkı ve hayvanları zamanla azalabilmektedir. Kanun Vâzıı köy Kanununun köy parasını sayarken 17 nci maddesinde mezkûr hükmü bunun için, bu ihtimali nazara alarak koymuş olduğu anlaşılıyor.

Bir yerin mer'a olduğu tahsis vesikası, Ferman ve mahkeme ilâmlariyle isbat edilebileceği gibi, kadimen bir veya bir kaç köye ait olduğu her hangi bir delil ile ve şahitle de isbat olunabilir. Burada iki husus üzerinde kısaca durmak zarurîdir : Kadim, nebdei belli olmayan bir zamanı ifade eder. Binnetice bir köy veya kasabanın ne vakit ihdas edildiği sabit ise kadimden bahsolunamaz. sâniyen, şâhitle isbat zarureti bulunan halerde ihtilâfa dahil köy halkından şahit dinlenmez civar köyler ahalisinden ve yaşlılardan dinlenmek icab eder. Nihayet mer'ada hakkı olmadığı halde diğer köyler halkı bir köye ait müstakil veya iki veya ziyade köye ait müşterek mer'alardan uzun seneler faydalanmış olsalar, bu intifa, müktesep hak teşkil etmez, bu köylerin mer'alarına müdahelelerinin men'ine karar verilmek gerekir

II — Çiftlik mer'aları.

Arazî Kanununun 99 uncu maddesinde metrük araziden olmayıp, mîri arazî nev'inden olan mer'a beyan edilmekte ve şöyle denilmektedir.

«Bir köy ve kasaba dahilinde bulunan çiftlik minelkadim ol köy ve kasaba mer'asında ne miktar hayvan otlatılagelmiş ise, yine olkadar hayvanı otlatmaktan men olunamaz fakat bu kabil çiftliklere ol ka-

(1) Eski mevzuatda böyle bir hükmün bulunmaması, köy ve kasaba hayvanlarının azalmaması, bilâkis fazlalaşması lâzimesine binaendi. Zamanla ziraî ekonominin ehemmiyeti hakkında köy ve kasaba halkı bilgisiz ve bu sahada gayretsiz kalmış olduğu için bu lâzıme tahakkuk etmemiş ve devletce de tahakkuk ettirilememiştir. Ziraî reformda ele alınacak hususlardan biri de bizce bu sahada Devletce ve köy ve kasaba halkınca bu husus olmak lâzımdır.

633

saba ve köy mer'alarından başka minel kadim müstakilen muhassas olan mer'alar köy ve kasabalara terk ve tahsis kılınmış olan mer'alar gibi arazii metrûkeden olmayıp, bu kabil çiftlik mer'alarında yalınız mutasarrıfı hayvanlarını otlattırıp, sâhirlerini otlatmaktan men eder ve bunlar Tapu ile tasarruf olunup haklarında sâir arazii emiriyeye muamelesi olunur ve bu misillû çiftlik mer'aları için öşre muadil senevî icare alınır.»

Bu mer'alar çeftliğe muhassas ve tâbi olduğundan, arazii emiriyyenin tasarrufu bahsinde bunlardan bahsolunmamış, yalnız 99 uncu maddede beyan mevzuu olmuştur.

Mîri arazîde asıl olan ziraattir. Ziraat halinde Devlet Hazinesi için hasılattan öşür alınmak o tarihte mer'î hüküm iktizasından (1) olduğundan, çiftlik arazisinden ekilmeyerek mer'a olarak intifa edilen kısım, öşür ziyamı telâfi için ücrete tâbi tutulmuştu.

Çiftlik mer'alarında mîri arazî muamelesi icra olunacağından, mutasarrıfı bu yerlerde kira ile başkasına ait hayvanları otlatabilirdi. Keza kısmen ifraz ederek başkasına ferag eyleyebilirdi. Hülâsa bu mer'alarda mîri arazide cari hükümler ceryan ederdi.

---

(2) Eskiden ziraate elverişli arazinin böyle ekilsin ekilmesin öşre bağlanması, arazinin âtıl kalmaması, hiç değilse, vergiyi ödeyebilmek için sahibinin ekimle uğraşmasını, ziraat yapmasını temine matuf ziraî ekonomî ve bir yandan da mâlî siyaset idi ki, üzerinde düşünülecek meseledir.

AMME NİZAMINA KARŞI CÜRÜMLER

340+360

Yazan : Dr. Abdullah Pulat GÖZÜBÜYÜK
(Yargıtay 1. Ceza Dairesi Üyesi)

I — **Kamu Düzeni deyim ve Kavramı**
II — **Suç işlemeğe Tahrik Cürmü**
III — **Suç işlemeğe açık Tahrik : TCK. 311.**
IV — **Suçun Unsurları**
A — Suçun Faili
B — Suçun konusu
D — Suçun maddi unsuru
E — Suçun manevi unsuru
V — **Cezayı artıran hal**
VI — **Suça kapalı Tahrik** : TCK. 312.
VII — **Suçun şekilleri**
A — Cürmü övme
Bu cürmün unsurları
B — **Halkı kanuna itaatsizliğe Tahrik :**
Bu cürmün unsurları
Cemiyetin türlü sınıflarını bir birine düşmanlığa tahrik
Cürmün unsurları
VIII — Cezayı artıran hal
IX — **Cürüm işlemek için cemiyet kurma : TCK. 313**
X — Cürmün unsurları
XI — Cezayı artıran haller
XII — **Cemiyet mensuplarına yardım : TCK. 314**
Suçun unsurları
XIV — Cezayı azaltan hal
XV — Cezayı artıran hal : TCK. 315

Kaynaklar

CASABIANCA, Code Pénal d' Italie, Paris
CAPITANT, Vocabulaire Jur dique, Paris

+ 635

LALANDE,Vocabulaire de la philosophie, Paris.
Garraud, Traité théorique et pratique II, V, Paris
Gözübüyük, Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması C I, II, III, 1970
LOGOZ, Commentaire du Code Pénal Suisse, Genéve, II.
MAJNO, Commento al Codice Penale Italiano, Torino, II
MANZINI, Trattato di Diritto penale italiano, Roma, V

Amme Nizamına Karşı Cürümler

I — Bu Başlıkta, «Kamu düzenine karşı cürümler - crime contre l' ordre public - » bahse konudur.

1 — **Kamu Düzeni** — ordre public burada, **hukuk düzeninden daha geniş** anlamda alınmış olup, toplum hayatının huzur ve güvenlik içinde yürümesini sağlayan düzen bütünü'dür. (1).

Kamu düzenine karşı cürümler, nitelikleri bakımından, «**Kamu huzuruna** — Tranqui lité publique — ve **Kamu güvenligine** — Sécurité publique — karşı işlenen suçlardır (2) Bir başka deyimle, kamu düzenine karşı cürümler, kamu huzurunu tehlikeye koyan suçlardandır (3).

2 — Türk Ceza Kanununun V. Başlıgındaki cürümler, **Alman** Ceza Kanununda (Kamu kuvvetine mukavemet, m. 111) ve (Kamu düzenine karşı cürümler m. 129, 130), **İsviçre** Ceza Kanununda (Kamu huzuruna karşı suçlar, m. 259) ve **İtalya** eski ve yeni Ceza Kanunlarında ise (Kamu Düzenine karşı Cürümler) adı altında yer almıştır.

3 — Kanunumuzun bu V. Başlığının birinci bölümünde «Kamu huzuruna karşı suçlardan (Suç işlemeye tahrik, m. 311, 312) ve ikinci bölümünde ise «Kamu güvenliğine karşı suçlar'dan (Cürüm işlemek için cemiyet kurma) yer almıştır. m. 313 - 315

BİRİNCİ BÖLÜM
Suç işlemeğe Tahrik

II — Suç işlemeğe alenen tahrik - Provocation publique au délit - kamu düzenine karşı işlenen suçlardandır.

---

(1) CASABIANCA, Code Pénal annoté, p. 253
(2) MANZINI, Trattato di Diritto Penale, V, No. 1803, p. 619
(3) LOGOZ, Commentaire du Code Pénal Suisse, II, p. 554

a — Çağdaş medeni memleketler ceza kanunlarında (Suç işlemeğe alenen tahrik), toplum üzerinde meydana getirebileceği tehlike gözönünde tutularak, toplum düzeni ve kamu güvenliğini korumak üzere, özel nitelikte bir suç - Délit sui generis - olarak kabul edilmiştir. (4). Başka deyimle, suç işlemeğe, tahrik, **toplumun savunması** yararına, özel ve belirli bir cürüm olarak bütün çağdaş kanunlarda yer almıştır (5).

b — Suç işlemeğe teşvik ve tahrik deyim ve kavramları, gerçek yapı ve niteliğine göre anlaşılmalıdır. Bu bakımdan, **Suça teşvik** - İstigation au délit - ile **Suça tahrik** - provocation au délit - bir birine karıştırılmamalıdır.

aa — **Suça teşvik**, belli bir suçun işlenmesi yönünde belli bir kimsenin iradesine türlü şekillerde yapılan tesir ve telkinlerdir. Suça asli manevi katılma bakımından, teşvik «Azmettirme, m.64, f. 2» ve suça fer'i manevi katılma açısından, belli bir suçun işlenmesi yönünde, bir kimsenin iradesini desteklemek ise «Teşvik - excitation, m. 65» adını almaktadır. (6)

bb — Halbuki bu Bölümdeki (Suç işlemeğe tahrik) den maksat, belli bir kimseyi belli bir cürmü işlemeğe teşvik olmayıp, başkalarını alenen belli bir suçun işlenmesine tahriktir.

c — Suç işlemeğe alenen tahrik ile suça manevi ortaklık da bir birine karıştırılmamalıdır.

Suç işlemeğe alenen tahrik, başkalarını belli bir suçu işlemeğe teşviktir. Suça manevi ortaklık ise, başkasının iradesine yapılan tesirlerle belli bir **suçu işleme** kararını uyandırmak veya böyle bir kararı desteklemektir (7).

Nitekim, başkalarını belli bir suçun işlenmesinde alenen teşvik ile (Suç işlemeğe tahrik) cürmü meydana gelmediği halde, suça manevi ortaklığın gerçekleşmesi için, belli bir suçun işlenmesi yönünde başkasının iradesine yapılacak tesir neticesinde suçun işlenmesi veya teşebbüs derecesinde kalmış olması lâzımdır. Suça tahrik, suça teşvikin (m. 64,

---

(4) GARRAUD, Traité théorique du Droit éPnal, III, No. 913, p. 76 No. 915

(5) GARRAUD, Traité, II, No. 917, p. 81

(6) GÖZÜBÜYÜK, Açılama, C. I No. 231, sh. 266 ve No. 237, sh 273

(7) GARRAUD, III, No. 917, p. 82

637

65) özel bir şekli değildir. Zira suç işlemeye tahrikde, başkalarında suç işleme kararını uyandırmak bahse konu olmaz (8).

d — Suç işlemeğe alenen tahrik, maddi unsuru bakımından iki şekilde işlenebilir :

1) Suç işlemeğe açık veya doğrudan tahrik, 2) Kapalı veya dolayısile tahrik. TCK. nun 311. maddesi (Suça açık tahrik)e ve 312. maddesi ise (Suça kapalı tahrik)e ilişkin bulunmaktadır.

III — **Suç işlemeğe açık tahrik**

Madde, 311 — Bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik eden kimse aşağıda yazılı şekillerde cezalandırılır :

1 — Eğer tahrik ettiği cürmün cezası muvakkat ağır hapsin üstünde bir ceza ise, üç seneden beş seneye kadar ağır hapis,

2 — Muvakkat ağır hapis veya hapis cezasını müstelzim ise fiilin nevine göre üç seneye kadar hapis,

3 — Sair hallerde 500 liraya kadar ağır para cezası, Tahrik, gazete veya mecmua ile veya sair tabi âletleri veya elle yazılıp çoğaltılarak yayınlanan ve dağıtılan yazılar ile ve umumi yerlerde levha ve ilân asmak suretile olursa yukarıdaki bentleri uyarınca suçlu hakkında tayin olunacak ağır hapis ve hapis cezaları bir misli arttırılır. Para cezası hükmolunacak hallerde bu ceza suçun nevine göre 25 liradan 1000 liraya, kadar ağır para cezası olmak üzere tayin olunur.

Yukarıda 2 ve 3 sayılı bentlerde beyan olunan hallerde ceza tahrik olunan suç için muayyen olan cezanın en yukarı haddini geçemez.

Aleni tahrik neticesi olarak istenilen suç işlenir veya suçun icrasına teşebbüs edilirse tahrikçiler, asıl suçlular ile aynı derecede ceza görürler.

(3038 ve 6123 sayılı Kanunlarla değişik) Alman CK. 111 Fransız Basın K. 23, 24 - 3 İsviçre CK. 259 İtalya ECK. 246 İtalya YCK. 414 **ATIF :** TCK. 153, 155, 172, 242

Burada « **Suç işlemeğe açık tahrik** - provocation expicite - bahse konudur. Fransız Basın kanununda (m. 24 - 3) ve bazı ceza hukuku yazar-

(8) LOGOZ, II, P. 559, b.c.

638

larının eserlerinde «Açık tahrik»e fiilin mahiyeti gözönünde tutularak «Doğrudan doğruya tahrik - provocation directe - de denilmektedir (9).

IV — **Suçun Unsurları**; a) Bir kimsenin, b) bir suçun işlenmesine, c) aleni olarak, d) tahrik eylemesi ve e) fiili bu kasıt altında işlemesidir.

A — **Suçun failı**, her hangi bir kimse olabilir. Faili suçu işlemeğe sürükleyen saik önemli değildir.

B — Tahrikin konusu «**belli bir suç**» olmalıdır.

a — Fail, her hangi bir fiili değil ve fakat kanunda yazılı belli bir suçu işlemeğe başkalarını tahrik etmiş olmalıdır (10).

b — 311. maddede (bir suçun işlenmesi ..... tahrik) denildiğinden tahrikin konusu bir «cürüm» veya «kabahat» olabilir.

C — Bir suçun işlenmesine «**alenen tahrik**» olunmalıdır.

Fail, başkalarını, belli bir suçu işlemeğe alenen tahrik etmelidir.

a — 311. madde bakımından «aleniyet» cürmün unsurlarındandır.

b — Aleniyet, fiilin umumi veya umuma açık bir yerde, başkalarının görüp işitebileceği şekilde işlenmesidir. Yargıtayın içtihadı da böyledir (11). Bu kavram evvelce açıklanmıştır (12).

D — **Suçun maddi unsuru** «tahrik»tir.

a — Tahrik, başkalarını belli bir suçu işlemeğe itelemedir (13). Tahrik, başkalarını, suç olan fiil ve hareketlere davet olarak da nitelendirilmiştir (14).

Tahrik edilen **suç işlenmiş** veya işlenmesine teşebbüs edilmiş ise, suç işlemeğe tahrikin (m. 311) değil ve fakat işlenen **suça manevi**

---

(9) GARRAUD, III, No. 913, p. 75
(10) MANZINI, V, No. 1809, II, p. 623, GARRAD, III, No. 913
(11) Y. CGK. 5/12/1966 E. 276 K. 456
((12 GÖZÜBÜYÜK, Açılama, C. II, No. 615, sh. 150
(13) CAPITANT, Vocabulaire Juridique, 394
(14) LOGOZ, II, P. 559, c

639

aslı ortaklık bahse konu olur (15). Nitekim 311 . maddenin son fıkrasında, tahrik neticesinde suçun işlenmesi veya işlenmesine teşebbüs edilmesi halinde, tahrik edenin, tahrike konu suçu işleyenlerle birlikte aynı derecede cezalandırılacağı gösterilmiştir. Bu itibarla işlenen suça manevi ortak olan (m. 64 - 2, 311, f, 4) tahrikci ile tahrike konu suçu işleyen asli maddi fail aynı suretle cezalandırılır. (16).

Tahrik söz, yazı resim, sinema, radyo veya her hangi bir fiil ile işlenebilir.

Tahrik hale veya geleceğe ilişkin olabileceği gibi şarta bağlı da olabilir.

e — 311. madde, suç işlemeğe tahrik bakımından **tamamlayıcı, hükümdür.** (17)

Bu itibarla kanunda belli özel suçlardan birini işlemeğe tahrik halinde 311. madde değil, o suça ilişkin madde uygulanır. Mesela askerleri itaatsizliğe teşvik (m. 153), halkı askerlikten soğutmak (m. 155), ahaliyi belli ve sayılı cürümleri işlemeğe tahrik (m 172) ve din hizmetlilerinin halkı kanunlara itaatsizliğe tahrik (m. 242) hallerinde, 311. madde değil, ilişkin olduğu madde uygulanır.

Suçun tamam olması — Tahrikin alenen yapılmasile suç tamam olur. Zira, suç işlemeğe tahrik bir «Tehlike suç»u olduğundan, yapılan tahrikin bir tesir meydana getirmiş olup olmamasının önemi yoktur (18).

g — Suç işlemeğe tahrik'e teşebbüs veya ortaklık mümkündür (18).

Suçun manevi unsuru, kasıttır. Failin, tahrik ettiği fiilin suçluluk vasfını bilmesi yeter olup o fiilin hukuki mahiyet ve manasını bilmesine lüzum yoktur (19).

V — **Cezayı Artıran Hal,** f. 2

a — Tahrik, gazete, dergi veya sair tabı aletlerile veya el ile yazılıp çoğaltılarak yayımlanan ve dağıtılan yazılarla ve umumi yerlerde levha, ilân asmak suretile olursa, ceza artırılır.

---

(15) GARRAUD, Traité, III, No. 914, p. 77
(16) 6123 sayılı kanun Ad. Komsi. Raporu
(17) MANZINI. V, No. 1809, I, p. 622
(18) LOGOZ. II. p. 560. MANZINI, V, No. 1810, p. 626
(19) LOGOZ, II, p. 560, n. 3

640

b — Cezayı artıran fıkralar evvelce kanunda yer almamış iken sonradan 6123 kanunla eklenmiştir. Evvelce bu gibi fiillerin tesir alanı çok daha geniş bulunan yayım vasıtalariyle işlenmesi hali öngörülmemişti. 311. maddede yapılan değişiklikle Basın ve Ceza Kanunlarındaki bu eksik giderilmiştir. Gerçekte alenen ve adiyen yapılan tahriklerle fıkrada yazılı vasıtalardan birile ve gösterilen şekilde yapılacak tahrik arasında büyük fark olduğu gibi, sayılan vasıtalarla yapılacak tahrikle kitleleri harekete geçirmekte sağlıyacağı kolaylık ve yapacağı büyük tesir gözönünde tutularak cezalar da artırılmıştır (20).

VI — Suça kapalı tahrik

Madde 312 — Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça öven veya iyi gördüğünü söyliyen veya halkı Kanuna itaatsizliğe veyahut cemiyetin muhtelif sınıflarını umumun emniyeti için tehlikeli bir tarzda kin ve adâvete tahrik eyleyen kimse üç aydan bir seneye kadar hapis ve 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm olur.

Yukarıki fıkrada yazılı suçları neşir yolu ile işleyenlere verilecek ceza bir misli artırılır.

Alman CK. 130 Fransız Basın K. 24 İsviçre CK. 259 İtalya ECK. 247 İtalya YCK. 415

ATIF: TCK. 142, 149, 242

1202 — Burada «Kapalı tahrik - Provocation simulée» bahse konudur. Buna fiilin maddi usurunun mahiyeti gözönünde tutularak «Dolayısıyle tahrik - provocation indirecete» - de denilmektedir (21).

a — Suça tahrik, toplum hayatını düzenleyen güvenlik kanunlarının uygulanmasına engel olmak gayesini taşıdığından «tehlike suçu» dur (22). Gerçekte, burada« Kamu huzurunu tehlikeye koyan» bir fiil söz konusudur (23).

b — 312. Maddenin Anayasa'ya aykırılığı iddiası Aanayasa mahkemesince red **edilmiştir** (24).

---

(20) 6123 sayılı kanun Adalet Komisyonu raporu
(21) GARRAUD, III, No. 913
(22) GARRAUD, III, No. 917, p. 81
(23) LOGOZ, II, p. 560
(24) Anayasa Mahkemesi K. 29/1/1964 E. 63-193, K. 64-9 RG. 11/6/1964

641

VII — **Suçun şekilleri** : Bu suç üç şekilde işlenebilir; a) Kanunun cürüm saydığı bir fiili öğmek veya iyi gördüğünü söylemek , b)Halkı kanuna itaatsizliğe tahrik etmek ve c) cemiyetin muhtelif sınıflarını umumun emniyeti için tehlikeli bir tarzda kin ve düşmanlığa tahrik eylemek.

Bunların ortak unsuru« Aleniyet»tir.

A — **Cürüm** olan bir fiili **övmek;** Cürmün bu şeklinin unsurları :

a) Bir kimsenin, b) kanunun cürüm saydığı bir fiili, c) alenen, d) öğmesi ve e) fiili bu kasıt altında işlemesidir.

a — **Suçun failî**, her hangi bir kimse olabilir.

b — Övülen fiil **«cürüm»** olmalıdır. Fail, kanunun cürüm saydığı belli bir fiili övmelidir. Bu itibarla, kabahat neviinden bir fiilin övülmesi 312. madde kapsamına giren bir suç olmaz. Övülen fiilin belli bir cürüm olması şarttır (25).

c) **Aleniyet unsuru** : Buna göre fiilin umumi veya umuma açık bir yerde başkalarının görüp işitebileceği tarzda işlenmesidir. Yargıtayın içtihadı da böyledir (26). Bu kavram evvelce açılanmıştır (27).

d — **Suçun maddî unsuru**, belli bir cürmün övülmüş olmasıdır.

Övme - apologie - deyim olarak, bir şeyi beğenmek, benimsemek ve savunmak anlamına gelir.

Bir cürmü övme, belli bir cürmün işlenmesine sürükleme gayesini taolarak tanıtmak demektir. Başka deyimle övmek meşru olmayanın meşruluğuna inandırmak, kanuna karşı gelmeyi öğretmektir (28).

Bir cürmü övme, belli bir cürmün işlenmesine sürükleme gayesini taşıyan bir fiil olduğundan, suç işlemeye dolayısile tahrik niteliğindedir.

bb — 312. maddeye açıklık vermek maksadile (övmek veya iyi gördüğünü söylemek) deyimlerine, birlikte, yer verilmiştir (29).

---

(25) MANJO, II, No. 1231
(26) Y. CGK. 5/12/1966 E. 276 K. 456
(27) GÖZÜBÜYÜK, Açılama, C. II, No. 615, sh. 150
(28) GARRAUD, III, No. 918, p. 85
(29) 6123 sayılı kanun teklifi gerekçesi.

642

cc — Bu suç **tamamlayıcı hüküm** niteliğindedir. Bu itibarla, kanunun, övülmesini ayrıca cezalandırdığı bir cürümden dolayı 312. madde değil ve fakat o suça ilişkin madde hükmü uygulanır. Mesela komünistliği övme halinde, 312. değil, 142. madde tatbik edilir.

e — **Suçun manevi Unsuru,** genel kasıttır.

B — Halkı kanuna itaatsizliğe Tahrik

Suçun II. şeklinin unsurları : a) Bir kimsenin, b) alenen, c) halkı kanuna itaatsizliğe tahrik eylemesi ve d) fiili bu kasıt altında işlemesi'dir.

A — **Suçun faili,** her hangi bir kimse olabilir. Resmî sıfatı olan bir kimse de bu fiili işleyebilir. O zaman da 312. madde değil o kimsenin resmî sıfatına göre değindiği madde uygulanır. Mesela bir din hizmetlisinin halkı kanuna itaatsizliğe tahriki (m. 242) gibi.

B — **Aleniyet Unsuru :** Bu unsur evvelce açılanmıştır (Bak. No. 1203, C).

C — **Suçun maddi unsuru** «halkı kanuna itaatsizliğe tahrik» dir.

a — Halkı kanuna itaatsizliğe tahrik, kanuna karşı gelme yollarını öğretmek, suçluları mağdur gibi göstermek niteliğinde fiillerdir (30).

b — Kanun'dan maksat, her türlü yani kamu hukuku veya hususi hukuk kanunlarıdır. Halbuki İtalya Ceza Kanunu (m. 415) yalnızca, kamu hukuku kanunlarına itaatsizliğe tahriki suç saymıştır.

c — İtaatsizliğe tahrik edilmekle suç tamam olur. 312. maddedeki cürüm, bir «tehlike suçu» olduğundan, bir neticenin meydana gelmiş olup olmamasına bakılmaksızın, tahrik ile, suç işlenmiş sayılır.

D — **Suçun manevi unsuru,** genel kasıttır.

III — Cürmün II. şekli **«Cemiyetin türlü sınıflarını** bir birine karşı **düşmanlığa** tahrik'tir. Unsurları : a) bir kimsenin, b) umumun emniyeti için tehlikeli tarzda c) alenen, d) cemiyetin türlü sınıflarını düşmanlığa tahrik eylemesi ve d) fiili bu kasıt altında işlemesi'dir.

312. maddenin, bu son fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüş ise de Anayasa Mahkemesi bu yolda açılan dâvayı red ile maddenin

(30) GARRAUD, III, No. 918, p. 85

643

Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Türkiye işçi partisi açtığı iptal dâvasında, maddede suç unsurlarının seçik ve ayrık olarak belirtilmediği, keyfi uygulamaya yer verecek ve bilimsel araştırmaları engelleyecek nitelikte bulunduğu ve bu sebeplerle Anayasaya aykırı olduğunu iddia eylemiştir. Mahkeme ise kararında özet olarak şöyle demektedir: Bu iddia yersizdir. Gerçekte, cemiyetin muhtelif sınıflarını umumun emniyeti için tehlikeli bir tarzda kin ve adâvete tahrike müsaade etmek, vatan daşlar arasında huzur ve ahengin bozulmasını istemek olur. Halbuki Anayasayı hazırlayanlar bunun aksine, yurtta güven ve düzenin bozulmasına yer verilmemesini istemişlerdir (31).

A — **Suçun faili**, her hangi bir kimse olabilir.

B — Tahrik **«umumun emniyeti için tehlikeli»** olmalıdır.

Cürmün bu şeklinin doğabilmesi için, tahrikin umumun emniyeti için tehlikeli bir tarzda icra edilmiş olması lâzımdır.

a — Tahrikin, umumun emniyeti için tehlikeli tarzda olmasından maksat, işlenen tahrik fiil ve hareketlerinin, ülkenin **kamu düzenini**, kamu güvenliğini **bozabilecek** mahiyette bulunmasıdır (32). Tahrik neticesinde, umumun emniyetinin, tehlikeye düşmüş veya bozulmuş olması gerekmez. Bu tehlikenin meydana gelebilmesi ihtimali yeter sayılır.

aa — Umumun emniyeti için tehlikeli olan tahrik, «halk üzerinde doğrudan doğruya tesir yaratan, belli ve kesin nitelikteki tahrik fiil ve hareketleridir» (33).

b — İşlenen tahrik fiillerinin, kamu güvenliği için tehlikeli olup olmadığını hâkim takdir eder.

C — **Aleniyet unsuru**, evvelce açılanmıştır (Bak. No. 1203.Ç)

D — Suçun maddi unsuru «cemiyetin türlü sınıflarını bir birine karşı düzmanlığa tahrik etmektir.»

Fail, Cemiyetinin türlü sınıflarını, kamu güvenliği için tehlikeli bir tarzda, bir birine karşı düşmanlığa tahrik eylemelidir.

a — Sınıf, ilkel anlamda, aynı toplumsal seviyede bulunan fertler topluluğudur.

---

(31) Anayasa Mahkemesi K. 29/1/1964 E. 63 - 193, K. 64 - 9 Resmî Gazete : 11/6/1964
(32) MANJO, III, No. 1233

Genel manasiyle sınıf, gelir kaynakları seviyesi ve gelirlerini sağlama tarzı aynı olan — aynı iktisadı şartlar altında bulunan — fertler topluluğudur. Meselâ çiftçiler, işçiler, sanayiciler, tüccarlar, esnaflar, mülk sahipleri gibi. Solcu görüşte, sınıftan maksat, emekciler ve sermayecilerdir. (34) Sınıfları aynı toplumsal sebepler ve aynı iktisadi şartlar meydana getirir. Her sınıf ayrı toplumsal sebepler ve ayrı iktisadi şartların eseridir (35). Bu itibarla dernekler, sayasi partiler veya ayrı din mensupları birer sınıf değildir.

b — Cemiyetin türlü sınıflarını, bir birine karşı, düşmanlığa tahrik demek, ülkenin kamu güvenliğini tehlikeye düşürebilecek mahiyette fiilleri icra eylemektir.

aa — Önemli olan, tahrikin kamu güvenliğini tehlikeye koyabilmesi ihtimalidir.

bb — **Tehlike** demek, bir maddi zarar ihtimali demektir. Bu itibarla düşmanlığa tahrik neticesinde fiili kargaşalık veya karışıklığın meydana gelmesi gerekmez (36).

cc — **Meşru** bir iddiayı ileri sürmek düşmanlığa tahrik niteliğini taşımaz. Menfi bir hareket veya davranışa tahrik de düşmanlığa tahrik değildir (37).

dd — **Düşmanlıktan** maksat, kin — avversione — aversion - ve nefret duygusunu saçmak, yaymak, telkin eylemektir.

c — Düşmanlığa tahrik fiillerinin icra edildiği anda **suç tamam** olur (38).

E — Suçun manevi unsuru, genel kasıt ve özel kasıttır.

Fail, toplumun türlü sınıflarını bir birine karşı, bilerek ve isteyerek düşmanlığa, alenen, tahrik etmiş olmalıdır. Saik sınıfları bir birine düşman etmek isteğidir.

---

(33) GARRAUD, III, No. 913, p. 75

(34) LALANDE, Vocabulaire de la philosophie, p. 143

(35) MANZINI, V, No. 1819, III, p. 640

(36) MANZINI, V, No. 1819, II, p. 639, IV, b, p. 643

(37) MANZINI, V, No. 1819, p. 639

(38) MANZNI, V, No. 1820, p. 644

VIII — **Cezayı Artıran Hal :**

Suç işlemeye kapalı tahrikin şekillerinden biri «**Basın yolu ile**» işlenirse faile verilecek ceza bir misli artırılır (m. 312, f. 2).

İKİNCİ BÖLÜM

Cürüm işlemek için Cemiyet Kurma

IV — Bu bölümde, Kamu düzenine karşı suçlar'dan «Kamu güvenliğine karşı cürümler» bahse konudur.

a — Kamu güvenliğine karşı cürümlerde «tehlike suçları'ndandır. Bu suçlar, nitelikleri bakımından, kamu huzurunu bozan, başka cürümlerin işlenmesini hazırlayan veya kolaylaştıran fiillerdir (1).

b — Cürüm işlemek için cemiyet kurma - birleşme - özel nitelikte suçlardandır.

c — Bu bölümün 313. maddesinde (Belli cürümleri işlemek için Cemiyet teşkili). 314. maddesinde (Cemiyet teşkil edenlere yardım) ve 315. maddesinde ise (Cürüm işlemek için cemiyet teşkil edenlerin işliyecekleri bir cürümden dolayı verilecek cezanın artırılması) yer almıştır.

Cürüm işlemek için Cemiyet kurma :

Madde, 313 - Beş kişi veya daha ziyade kimse adliye veya âmmenin itimadı veya selameti veya adabı umumiye ve nizamı aile veya şahıs veya mal aleyhinde cürüm işlemek için bir cemiyet teşkil ettikleri takdirde bunlardan her birisi yalnız cemiyet teşkilinden dolayı beş seneye kadar ağır hapis cezasile cezalandırılır.

Eğer bu cemiyet efradı dağlarda ve kırlarda veya umumi yollarda dolaşır, yahut içlerinden iki veya daha ziyadesi silâh taşır veya emin bir mahalde silâh saklarsa, ceza üç seneden on seneye kadar ağır hajistir.

Eğer cemiyetin muharrik veya reisleri varsa bunlar hakkında birinci fıkra da gösterilen halde üç seneden sekiz seneye ve ikinci fıkrada gösterilen halde beş seneden on iki seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur. Bu maddede tâyin olunan cezalara her halde emniyeti umumiye nezareti altına alınmak Cezası da ilâve edilir.

---

(1) GARRAUD, Tratié, V. No. 1744, p. 1

626

Fransız CK. 265**İsviçre** CK. 295 ter **İtalya** ECK. 248 **İtalya** YCK.416
ATIF : TCK. 28, 189, 314 Anayasa, 29

Burada, 313. maddede yazılı belli cürümlerden bir kısmı işlemek i-çin, beş veya daha ziyade kimseler tarafından kurulan cemiyet bahse konudur.

a — **Cemiyetten maksat beş veya daha ziyade kimselerin aynı amaç** etrafında birleşmeleridir. İsviçre Ceza Kanununda (Cemiyet) yerine (Birleşme) deyimi kullanılmıştır. Birleşme, belli cürümleri işlemek üzere beş veya daha ziyade kimselerin bir araya gelmeleri anlamını taşır. Birleşme şeklinin önemi yoktur. Önemli olan, birleşmenin gerçek amacıdır ((2).

b — Genel ilke, hazırlık hareketlerinin cezalandırılmamasıdır. Ancak cürüm işlemek için cemiyet kurulması bir tehlike suçu olduğundan, toplum yararına, bu suça ait hazırlık hareketinin beş kişiden fazla kimseler tarafından icra edilmesi ayrı ve özel bir cürüm sayılmıştır. (2).

V — **Suçun unsurları;** a) Beş veya daha ziyade kimsenin, b) adliyeye, âmmenin itimadına, ammenin selâmetine, umumi adaba ve aile nizamına, şahıslara veya mal'a karşı cürüm işlemek için cemiyet kurmaları, c) fiili bu kasıt altında işlemeleridir.

A — **Suçun faili,** beş veya daha ziyade kimseler olabilir. Bu itibarla, cürmün meydana gelmesi için, belli ve sayılı cürümlerden bir kısmını işlemek üzere, beş veya daha ziyade kimsenin aynı gaye uğrunda birleşmeleri lâzımdır. Ancak bu cürüm faillerinin beş ve daha ziyade olması lüzumunu makul bir gerekçe ile savunmak mümkün değildir. Kanunun başka suçlar için kabul ettiği tarzda fiilin ikiden fazla kimse tarafından işlenmesi yeter sayılması idi. Nitekim İtalya 1930 Ceza Kanunu (m. 416) suçun üç veya daha ziyade kimse ile işlenebileceğini kabul etmiştir.

B — **Suçun maddi unsuru,** cemiyetin, maddede sayılı cürümleri işlemek için kurulmasıdır. 313. maddenin ilk fıkrasına göre;

a — Sayısı beş veya daha ziyade olan failler tarafından, bu cemiyetin, adliyeye (m. 282 - 310), ammenin itimadına (m. 316 - 268), ammenin selametine (m. 369 - 413), Umumi adaba ve aile nizamına (m. 414 - 447),

(2) LOGOZ, Commentaire, II, p. 628.

şahıslara (m. 448 - 490) veya mal'a ((m. 491 - 425) karşı cürümlerden bir kısmını işlemek için kurulmuş olmalıdır.

b — Burada «**cemiyet**»ten maksat, beş veya daha ziyade kimsenin aynı gaye için «**birleşmeleridir. Birleşme şeklinin önemi yoktur. Önemli** olan «Birleşme» nin gerçek amacıdır (3).

c — Suç olan cemiyet, sayılı cürümleri işlemek amacıyla kurulan «cemiyet »tir (4)

d — Bu cemiyetin kurulması ile o anda cürüm **tamam** olur. Şukadarki bundan sonra cemiyet kurma fiili mütemadi suç mahiyetini alır. Bu suretle suçun az veya çok temadi etmesinin neticeye tesiri yoktur. (5). Gerçekte suç olan şey, böyle bir cemiyetin kurulmasıdır. Beş veya daha ziyade kimseler arasında, belli cürümleri işlemek üzere **anlaşmaya** varılmasile cemiyet kurulmuş olur (6).

e — 313. madde «**Tamamlayıcı hüküm**» lerdendir. Bu itibarla, kanunun, belli meşru olmayan maksatlarla kurulmasını suç saydığı hallerde 313. madde değil, o suçlara ilişkin madde hükümleri uygulanır. Nitekim yıkıcılık (m. 141, 142) ve gericilik (m. 163) maksadile kurulan cemiyetler için 313. madde değil, ilişkin bulunduğu o maddeler tatbik edilir.

f — Meşru olmayan cemiyetin gayesi belli cürümlerin işlenmesidir. Cemiyetin gayesinin belli suçlarla sınırlandırılması, siyasi maksatlarla meydana getirilecek cemiyet veya birleşmelerin, koğuşturulma tehdidine karşı korunmasıdır (7).

C — **Suçun manevi unsuru**, özel kasıt»tır.

Faillerin, kanunda yazılı belli cürümleri işlemek saiki ile bilerek ve isteyerek birleşmiş olması lâzımdır. (8) Failler, belli cürümlerden birini değil ve fakat bunlardan bir kısmını işlemek iradesile birleşmiş olmalıdır. (9).

---

(3) LOGOZ, Commentaire, II, p. 628
(4) GARRAUD, Tratié, V, No. 1753, p. 14
(5) MANZINI. Trattato, V, No. 1828, p. 651; No. 1829, p. 656
(6) GARRAUD. V, No. 1752, p. 14
(7) GARRAUD, V. No. 1752
(8) MANZINI, V, No. 1832, p. 662
(9) MANJO, II, No. 1241

648

XI — **Cezayı Artıran Haller :**

Bunlar : I - **Haydutluk;** cemiyet mensuplarının dalgalarda ve kırlarda veya umumi yollarda dolaşması veya içlerinden iki veya daha ziyadesinin silâh taşıması veya emin bir yerde silâh saklaması halinde ceza artırılır.

a — **Dolaşma;** cemiyet mensuplarının dalgalarda ve kırlarda veya umumi yollarda dolaşması cezayı artıran hallerden biridir. Ancak bu halde, dolaşan cemiyet üyeleri adedinin en az kaç kişi olacağı kanunda gösterilmemiştir. Her halde bunların ikiden ziyade olmaları gereklidir (10).

b — **Silah;** dağ, kır veya umumi yollarda dolaşan cemiyet üyelerinden iki veya daha ziyadesinin silâh taşıması veya emin bir yerde silâh saklaması halinde ceza artırılır. Silâh kavramı evvelce açılmıştır (11). Silâh taşıma veya saklama tehlikeyi artıran mahiyet taşıdığından cezayı ağırlaştıran sebepler rasında yer almıştır.

II — **Elebaşı ve Başolanlar;** cemiyetin yürütücüsü - elebaşı veya başı - reisinin cemiyetin kurulmasında ve işlerinin yürütülmesinde gösterdikleri önemli gayret ve tesirleri gözönünde tutularak cezalarının artırılması tabii bulunmuştur (12).

XII — **Cemiyet mensuplarına Yardım**

Madde, 314 - Bir kimse yukarıdaki madde veçhile teşekkül eden cemiyetler efrdına veya onlardan bazısına bilerek ve bilihtiyar barınacak yer gösterir veya erzak esliha ve cephane tedarik veya sair suretle yardım ederse bir seneye kadar hapse mahkûm olur.

Bu suretle usul ve furuundan olan akrabalarından ve karı ve koca ve kardeş ve kız kardeşinden birine barınacak yer gösteren veya erzak tedarik eden şahıs hakkında bu cezanın yarısından üçte ikisine kadarı azaltılır.

Fransız CK. 267 **İsviçre** CK. 275 **İtalya** ECK. 249 **İtalya** YCK. 418 **ATIF :** TCK. 314, 169, 296

XIII — Bu maddenin konusu, 313. maddedeki Cemiyet mensuplarına, özel nitelikte, yardım fiilleridir. Bu yardım, suça asli veya fer'i or-

(10) MANZINI, V, No. 1831, p. 660
(11) GÖZÜBÜYÜK, Açılama, C. II, No. 743, sh. 312
(12) MANJO, II, No. 1244.

649

taklık dışında yani asli veya fer'i ortaklık niteliğini taşımayan, yardım fiilleridir (13). Aksi halde yani failler cemiyet kurma fiillerine (m. 313), 64 veya 65. maddeye uygun olarak suça ortak olmuşlar ise, elbette kendileri için 314. madde değil, 313, madde uygulanır (14).

a — Burada söz konusu yardım cürmünün maddi ve manevi unsurları TCK. nun 169. maddesindeki cürmün unsurlarının aynıdır. Arada yalnız yardım edilenlerin sıfatları bakımından fark vardır. Nitekim 169. maddede (çetecilere yardım) ve 313. maddede ise (cemiyet mensuplarına yardım) düzenlenmiştir (15).

A — **Suçun maddi unsuru,** cemiyet üyelerine (barınacak yer göstermek), (erzak, silâh ve cephane tedarik etmek) veya (sair surette yardım) etmektir.

Bu itibarla, 314. maddenin 1. fıkrasında yazılı şekiller dışında yardım bu 314. madde alanına girmez. Hadise mahiyetine faillerin kasıt ve suça sürükleyen saiklerine göre, sayılı şekiller dışındaki yardım failleri için TCK. nun 64, 65. maddeleri ve şartları varsa 296. maddesi uygulanır.Kısaca; 314. maddede gösterilen yardım şekilleri sayılı ve sınırlıdır.

B — **Suçun manevi unsuru,** özel kasıttır.

Failler, cemiyet mensuplarının hal ve sıfatlarını bilerek ve isteyerek yardımda bulunmuş olmalıdır. Yardım eden faillerin, cemiyet mensuplarının hal ve sıfatlarını bilmeleri, onların suçlarına ortaklık maksadile katıldıklarını göstermez (16).

XIV — **Cezayı Azaltan Hal**

314. maddenin 2. fıkrasına göre, failin cezası aşağıdaki şartlar varsa, azaltılarak hükmedilir. Bu şartlar :

a — **Failin,** usul veya furuundan veya karı ve kocasından veya kardeşlerinden birine yardımda bulunması,

b — **Yardım** konusunun yalnızca : aa - **Barınacak** yer göstermek, bb - **erzak** tedarik etmekten ibaret olması, gereklidir.

---

(13) LOGOZ, II, p. 629
(14) MANZINI, V, No. 1830, p. 658
(15) MANJO, II, No. 1246
(16) GARRAUD, Traité, III, No. 1233, p. 598

650

Görülüyorki cezadan indirme yapılması, 314. maddenin 2. fıkrasında sayılı ve sınırlı «yakın akraba» ya yardım yapılması ve bunlardan birine yine bu fıkradaki yardım şekillerinden sadece «barınak gösterilmesi veya erzak tedarik edilmiş olması lâzımdır. Maddede sayılı ve sinirlı akrabadan başkasına ve yine maddede sınırlı olarak gösterilen şekiller (barınacak yer göstermek veya erzak tedarik etmek) den başka bir şekilde yardım yapılması halinde fail ceza indiriminden faydalanamaz (17).

XV — **Cezayı Artıran Hal**

Madde, 315 - Cemiyet efradının veya bazısının cemiyet devam ettiği sırada veya cemiyetin icabatından olarak yapmış oldukları cürümden dolayı 78. maddenin tatbikinden hasıl olacak ceza altında birden üçte bire kadar fazlalaştırılır.

İtalya ECK. 250

ATIF : TCK. 78,313

Burada cürümler işlemek için kurulan cemiyet (m. 313) mensuplarından bazısının «Cemiyetin devam ettiği sırada» veya «cemiyetin icabatından olarak» işlemiş oldukları cürüm sebebile cezanın artırılması kabul edilmiştir.

A — 315. madde gereğince, cemiyet üyelerinden **yeni bir cürüm** işlemiş bulunanların cezalarının artırılabilmesi için; cemiyet üyelerinden bazısının :

a — Cemiyetin devam ettiği sırada ve fakat cemiyetin konusu dışında bir **cürüm işlemiş** olmaları veya;

b — Cemiyetin icabatından olarak yani cemiyetin konusuna giren sayılı cürümlerden birini işlemiş bulunmaları,

gereklidir.

Her iki halde, önce, fail için 313. madde gereğince ceza tayin edilecek ve daha sonra ikinci cürümden dolayı gereken ceza verilecek, bu her iki cürümden dolayı verilen cezalar toplanacak ve toplam ceza al-

(17) MANJO, II, No. 1246

tında birden üçte bire kadar artırılacaktır. Sonradan işlenecek cürüm, cemiyetin devamı sırasında ve cemiyetin konusuna giren sayılı cürümlerden olması gerektiği yolundaki görüşe (18) katılmak mümkün değildir. Zira, 315. maddede (cemiyetin devam ettiği sırada) veya (cemiyetin icabatından olarak) denilmekte ve bu iki hal (veya) ile bir birinden tamamen ayrı kabul edilmiş bulunmaktadır.

(18) Aksi görüş için bak : EREM, II, sh. 574-575

652

SUÇUN SUBUT DELİLLERİNDEN OLMAK ÜZERE BİR EŞYANIN ZAPTI VE BASILMIŞ ESERLERİN TOPLATILMASI İŞLEMİ

Yazan : M. Muhtar ÇAĞLAYAN
(Ankara Hâkimi)

Zabıt Mefhumu :

I) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 86. maddesine göre; «tahkikat için sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen yahut müsadereye tâbi olan eşya, muhafaza veya başka bir suretle emniyet altına alınır.»

Bu eşya, bir şahsın yanında bulunur ve bu şahıs rızasiyle teslimden kaçınırsa, zaptolunabilir.»

Zabıt; ceza dâvasının takibi ve tahkiki için, bir kimsenin elinde bulunan eşyayı, zilyedinin rızasına bakılmaksızın, emniyet altına almaktan ibaret bir usul işlemidir. Başka bir deyişle, zabıt; sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen, yahut müsadereye tâbi olan eşyanın muhafaza altına alınmasıdır.

Zabıt, zilyedliğe zorla son vermekten ibaret bir tedbir olduğu cihetle, eğer sübut vasıtası olan eşya, bir kimsenin elinde bulunur ve o kimse onu rızası ile teslimden kaçınırsa, bu eşya zaptolunur.

Zilyed; bir ayn'a bilfiil vaz'iyed eden yahut tasarrufu müllak ile yani mâlik sıfatiyle tasarrufu sabit olan kimsedir. Meselâ; bir kimse, cebindeki saate, giydiği elbiseye ve bindiği hayvana zilyed olacağı gibi, hayvana binmek, bir mülkte ebniye yapmak, yıkmak, ağaç dikmek gibi fiillerle tasarrufu müllâk ile tasarruftur. (I)

Zabıt, geçici de olsa, bir kimsenin malını rızası olmaksızın elinden almayı tazammun eylediği cihetle, Anayasa'nın teminatı altında bulunan «Mülkiyet Hakkı» na bir tecavüz niteliğini taşır.

Filhakika, 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36. maddesinde; «Herkesin, mülkiyet ve miras haklarına sahip olduğu, bu hakla-

(1) Türk Hukuk Lûgatı. 1947. Fasikül. V. Sh. 371.

rın, ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği» tesbit olunmuştur. Gerekçede; (Birinci fıkra ile ikinci fıkranın birinci cümlesinin izahına lüzum yoktur. İkinci fıkranın ikinci cümlesi hükmü ise; 19 ncu yüzyılın ikinci yarısından ve bilhassa 20 nci yüzyılın başlarından bu yana, bütün medeni memleketlerde hâkim olan ve bugün genel olarak kabul edilen bir temayülün mahsulüdür. Artık, mülkiyet hakkı, Roma hukukundaki anlamda, ferdin toplum menfaatini dahi hesaba katmaksızın, istediği gibi kullanabileceği bir hak, hudutsuz bir hürriyet niteliğini taşımaktadır. Batı medeniyetinin öncüleri olan ve kollektif iktisat temayüllerinden çok uzak bulunan memleketlerde ve hatta eski hukukumuzda dahi mülkiyet anlayışı, mülkiyetin ayni zamanda sosyal karaktere sahip bir hak olduğu yolundadır. Medeni Kanunumuzun mülkiyet anlayışı da bu istikamettedir. Sözü geçen hükmün, bazı Anayasalarda olduğu gibi, Anayasamızda da yer alması, kanun koyucuya yol gösterecek, içtihatlara istikamet verecek ve genel olarak fertler üzerinde terbiyetkâr tesire sahip olacaktır) denilmektedir. (2)

2) Zabıt ile müsadere arasında fark vardır. Müsadere; mülkiyetin, devlete geçmesidir. Mülkiyeti ortadan kaldıran bir işlemdir. Daima, bir mahkeme kararıyle olur. Her zaman suçla ilgilidir. Fakat, her zaman mahkûmiyeti gerektirmez. (3)

Zabıt ise; sahibinin eşya üzerindeki mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaz. Adlî tatbikat dolayısiyle, suçla ilgili bazı eşyanın, elinde bulunduran kimsenin rızasına bakılmaksızın, resmî makamlarca muhafaza ve emniyet altına alınmasından ibaret usulî bir işlemdir. (4) Zaptedilen eşya, tahkikat neticesinde ya müsadere edilir veya sahibine geri verilir.

Zabıt, iki şekilde yapılabilir :

a) Rızasına bakılmaksızın, eşyanın zilyedinden alınması. Bu takdirde, eşya, zilyedinin elinden çıkmış, zaptı yapmakla görevli memurun eline geçmiştir.

b) Eşya üzerinde, zilyedin yalnız tasarruf eylemesini men etmek, Bu halde eşya zilyedin elinden alınmaz. Yalnız zilyed; eşyayı ortadan kaldırmaktan, üzerinde herhangi bir suretle değişiklik yapılmaktan, onu satmaktan, başka bir kimseye devretmekten, bozmaktan men olunmuştur.

---

(2) 9/3/1961 gün ve 27. Karar. sayılı Temsilciler Meclisi Anayasa komisyonu kararı. 334. sayılı kanunun gerekçesi.

(3) Nurullah Kunter. Ceza Muhakemesi Hukuku. 1970. Sh. 480.

(4) Tahir Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü. 1955. Sh. 176.

654

Bu kabil zabıt işlemi, genellikle taşınmaz mallar yahut onların ayrılmaz parçaları hakkında uygulanabilir.

Zaptın konusu :

3) a - Tahkikat için sübut vasıtası olan eşya. Sübut vasıtası terimini geniş manada anlamalıdır. Olayla ilişkisi olan bütün eşya ile, suçu yahut suçluluğu aydınlatacak veya mukayeseye hizmet edecek nitelikte yazılı kâğıtlar, görünüşe göre suçu işlemekte kullanılmış olan, suçun izlerini ihtiva eden. fiilden husule gelen, fiilin işlenmesi neticesi olarak değişen yahut şahitlere gösterilmesi gereken eşya gibi. Sübut vasıtası terimine; yalnız asıl fail ile ilgisi olan eşya değil, fiile iştirak eden diğer kimselerle münasebeti bulunan eşya da dahildir. (5)

b — Müsadereye tâbi olan eşya :

İster, bizatihi suç teşkil eden eşya olsun, isterse suçla ilişkisi olmasından ötürü müsadereye tâbi bulunanlardan (TCK. Mad. 36) olsun, bu kabil eşya muhafaza altına alınır ya da zaptolunur. Örneğin, sahte para, sıhhate zararlı olacak şekilde tağşiş edilmiş yiyecek maddeleri, uyuşturucu maddeler gibi. Zira, bunların muhafaza altında bulundurularak yok edilmelerinin ya da değiştirilmelerinin önlenmesi, tahkikatın selâmeti ve doğru sonuca ulaşması bakımından zorunludur.

Zaptı tâbi olmayan eşya :

4) Kanun, bazı eşyaya el konulmasını tecviz etmemiştir.

I — Akrabalık ilişkileri nedeniyle (C. M. U. K. Madde. 47) veya meslek sırrı (C. M. U. K. Madde. 48) dolayısiyle şahitlikten çekinmeye hakkı bulunan kimseler ile, sanık arasında teati olunan mektuplar, zaptolunamaz. (C. M. U. K. Madde 89). Bunun için de şu iki şartın gerçekleşmiş olması lâzımdır :

a — Mektuplar, bu kimselerin, yanlarında bulunmalıdır. Başka şahıslar yanında bulunan mektuplar zaptedilebilir. Sanığın, bu şahıslar ile vuku bulan konuşmasına veya onlar tarafından kendisine gönderilen mektuplara taallûk eylemek üzere almış olduğu notlar zaptedilebilir.

(5) Baha Kantar. Ceza Muhakemeleri Usulü. 1957. Sh. 100

655

«Yanında» demek; onların muhafazası altında bulunması, demektir. Metindeki «sanık» terimine, şüphe altında bulunan kimseler de girer.

b — Bu kişiler, sanığın suç ortağı olmak, ona yataklık etmek Şüphesi altında bulunmamalıdır. (6) Gerekçede bu hususta; (Aile samimiyeti ve esrarı meslekiyeyi muhafaza maksadiyle tahkikatın mevzuu olan ef'ale iptidaen veya intihaen iştirak etmiş bulunmamak kaydı ile sanık ve 47, 48 nci maddede şahadetten imtina hakkına mâlik olanların nezdindeki mektupların zapta mâruz kalmıyacağı 89. madde ile emredilmiştir.) denilmektedir. (7)

Mektuplar, şahitlikten çekinmeye hakkı olanların elinde kaldığı sürece zaptolunamaz. Fakat, her ne sebep ve suretle olursa olsun, ellerinden çıkması halinde, zaptedilmeleri mümkündür. Hattâ bunlar, şahitlikten çekinmeye hakkı olan kişinin mirasçısına intikal eylemiş olsalar dahi, zaptedilmelerine kanunen engel yoktur. Zaptedilemiyecek olan mektuplara arama esnasında göz atmaya dahi kanun cevaz vermemiştir. Kanunda yazılı şartlara aykırı olarak zaptedilen mektuplardan hiç bir şekilde, hattâ karşılaştırılması için dahi olsa yararlanılamaz. Doktorların vizite defterleri, meslek sırrına taallûk eyledikleri için zaptedilemez. (8)

2 — Resmî dairelerde bulunan ve münderecatının ifşası, memleketin selâmetine zarar vereceği, o dairenin en büyük âmiri tarafından beyan olunan evrak ile, diğer vesikalar. Burada, zapta engel teşkil eden hal; ifşanın, sırf memleketin selametine zarar vermesi keyfiyetidir. En büyük âmirin bu beyanatı tatmin edici ve kanaat verici nitelikte görülmediği ahvalde, mensup olduğu bakanlığa başvurulabilir. Gerekçede; (Maamafih, resmî dairede mahfuz evrakın vesair vesaikin ifşası, memleketin menafiine zarar etmesi ihtimali olan haller, o dairesinin en büyük âmiri tarafından beyan edildiği halde, memleketin menafii âliyesi noktasından o gibi evrak ve vesaikin teslimi talebinde bulunulamıyacağı keyfiyetinin tasrihi de faideli görülerek, bu madde tertip olunmuştur) denilmektedir. (9) Hususi menfaatlere ilişkin ifşalar, zapta mâni teşkil etmezler. 88. madde ile, 49. madde hükmü arasında şu fark vardır : Resmî dairelerde bulunan evrak münderecatını ifşanın, memleketin selâmeti-

(6) Kantar. Sh. 101.
(7) 1412 sayılı kanunun gerekçesi.
(8) Faruk Erem. Ceza Usul Hukuku. 1968. Sh. 435,436,
(9) 1412 sayılı kanunun gerekçesi.

656

ne zarar verip vermiyeciği halini hâkim kendiliğinden takdir edemez. Burada, hâkimin, resmî evrakı her halde istemesi ve dairenin en büyük âmirinin de bunu reddeylemesi lâzımdır. Halbuki, 49. maddede yazılı halleri hâkim kendiliğinden takdir edebilir. (10)

Zabıt kararı :

5) Zabıt, sahibinin (daha doğrusu zilyedinin) rızası olmaksızın, eşyaya el konulması suretiyle zilyedliği kaldırmış bulunması ve böylece Anayasanın teminatı altında tutulan mülkiyet hakkına dokunması dolayısiyle zapta hâkimin karar vermesi gerekir. (C. M. U. K. Madde 90. F.I)

Mülkiyet hakkını ihlâl etmeyen hallerde hâkimin kararına lüzum olmadığı cihetle;

a — Zilyedin, istenen eşyayı rızasiyle teslim etmesi, ve,

b — Eşyanın sahipsiz bulunması.

Hallerinde hâkimin zabıt kararı vermesine lüzum yoktur.

Kanun, tehirinde zarar umulan hallerde Cumhuriyet savcısı ile, onun yardımcısı sıfatiyle emirlerini icraya memur olan zabıta memurlarının da zabıt işlemini yapabilmelerine, cevaz vermiştir. (C. M. U. K. Mad. 90/I).

Gecikmesinde zarar bulunmak şartının gerçekleşmesi için, zaptı imkânsız kılmak ihtimalinin mevcut olması şarttır. Objektif bir vakanın vücuduna lüzum yoktur. Böyle bir vakanın, bir ihtimal dahilinde olabilmesi yeterlidir. Zabıta memurları, zabıt işleminin yapılmasının başka memurlara havale edemezler. zabıt işleminin yapılmasının, gecikmesinde zarar umulan bir hale dayanıp bulunmadığını hâkim takdir edemez.

6) Harp gemileri ile askeri hizmetlere tahsis olunan ve bu hizmetlerde kullanılan yerlerde yapılacak zabıt işlemi, Hâkim veya Cumhuriyet savcısının katılmasiyle, askerî makamlar tarafından yapılır. (C. M. U.K. Mad. 90/5)

Henüz kamu dâvası açılmadan önceki safhada zapta; işlemin yapıldığı yerin tâbi olduğu sulh hâkimi karar verir. Kamu dâvasının açılmasından sonra zapta; ilk soruşturmada sorgu hâkimi, son soruşturmada dâvayı gören mahkeme karar verir.

---

(10) Kantar. Sh. 101.

657

Hâkimin kararı olmaksızın yapılan zabıtlarda; zabıt işlemini yapan memurun - C. savcısı da dâhildir - aşağıdaki hallerde, zabıt işleminin yapılmasından itibaren üç gün içinde, bunu hâkimin tasdikına arzeylemesi lazımdır. (C. M. U. K. Madde . 90/2).

a — Eğer, malı zaptedilen kimse yahut mümeyyiz hısımlarından biri zabıt esnasında hazır bulunmamışsa. «Hısım» terimini, sadece 47. maddedeki akrabaya münhasır değil, geniş mânada anlamalıdır :

b — Malı zaptedilen kimse veya onun mümeyyiz hısmı, zabıt esnasında hazır bulunmuş olup da zabıt işlemine açıkça itiraz eylemiş ise.

Zabıt işleminin, hâkimin tasdikıne arzedilmemesi, zaptın hükümsüzlüğünü ve zaptedilen eşyanın sahibine geri verilmesini gerektirmez.

Kendi nezdinde zabıt muamelesi yapılan kimse, her ne zaman isterse, hâkimden bu husus hakkında karar ittihazını talep edebilir.

Üç günlük süre, zabıt kararının verildiği tarihten değil, zabıt işleminin yapıldığı andan itibaren işlemeye başlar.

Zabıt işlemi, hâkimden gayri kimseler yani Cumhuriyet savcısı veya zabıta memurları tarafından yapılmış olduğu ahvalde, malı zaptolunan kişi, her zaman hâkime başvurarak, zapta itiraz edebilir. Zabıt muamelesinin yapılması esnasında zapta muhalefet edip etmemesinin buna bir etkisi yoktur. İtiraz için kanun, bir süre koymamıştır. İtirazın, kamu dâvasının açılmasından önce vukubulması halinde kararı, zabıt işleminin yapıldığı yerin sulh hâkiminin vermesi gerekir.

Arama esnasında, arama işlemine sebep olan fiilin değil de, başka bir suçun işlenmiş olduğu şüphesini uyandırabilecek olan eşya bulunduğu takdirde, arama işlemini yapan memurun sıfatına ve işin tehirinde zarar umulup umulmadığına bakılmaksızın, işbu eşya da geçici olarak zaptedilir ve keyfiyet Cumhuriyet savcısına bildirilir. (C. M. U. K. Madde. 100)

Zor kullanılması :

7) Zaptedilecek olan eşyayı elinde bulunduran kimse, istendiği anda eşyayı göstermeğe veya teslim etmeye mecburdur. (C. M. U. K.l Madde. 87/1)

658

Eşyayı göstermeğe ve teslim etmeğe muhalefet edenlere, şahitlik etmekten çekinenlerin (Madde. 63) maruz kalacakları tedbirler uygulanır ve eşya ellerinden zorla alınır. Bu tedbirlerin uygulanması için, şu iki şartın mevcudiyeti lâzımdır :

a — Talep, bedeli ve münferit eşya hakkında olmalıdır.

b — İstenen eşyanın, onu göstermiyen ve görevli memura teslim etmekten kaçınan kimsenin yanında bulunduğuna dair bir ikrar veya hakime kesin kanaat verecek bir delil mevcut olmalıdır. Sadece, aramaya müracaat nedeni olan zan ve tahmin (ihtimal), bu tedbirlerin uygulanması için yeterli değildir. Şu ciheti de belirtelim ki; şahitlikten çekinmeye hakkı olanlara tazyik tedbirleri uygulanmaz. (C. M. U. K. Madde. 87/3)

8) Kanun, posta vasıtasiyle gönderilen mektup vesair evrak ile telgrafların zaptı işlemini ayrı hükümlere tabi kılmıştır. Sanığın, haberleşme kâğıtları, tahkikatın selâmeti, işin hakikatini acığa çıkarmak bakımından son derece önemli olabilir. Sanığın yanında bulunmayıp, henüz posta idaresinde bulunan mektup, telgraf vesair mersulelerin elde edilmesi, bazı hallerde son derece yararlı olabilir. Fakat, haberleşme hürriyetinin de Anayasa'nın teminatı altında bulunduğunu unutmamak gerekir. Filhakika, Anayasa'nın 17. maddesinde; «Herkesin, haberleşme hürriyetine sahip olduğu, haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu, kanunun gösterdiği hallerde, hakim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamıyacağı» tesbit edilmiştir. Gerekçede; (... Haberleşme hürriyeti ve haberleşmenin dokunulmazlığı dahil, bütün medeni memleketlerin Anayasalarında ve 1924. Anayasasında ilan edilmiştir Bu hürriyetin sınırlanması ve bu dokunulmazlığın giderilmesi ancak hâkimin kararı ile olacaktır. Hâkimin bu yolda karar vermesi de sadece kanunda gösterilen hallere hasredilmiştir. Örfi idare halinde konulacak kayıtlar mahfuzdur.

Gönderişme hürriyetini, haberleşme hürriyeti gibi mutlak olarak kabul etmek mümkün değildir. Esasen, bir yabancı Anayasa istisna edilecek olursa, diğer Anayasalarda da bu hürriyetin Anayasa teminatına bağlanmadığına şahit olmaktayız. Bu sebeple, gönderişmenin ihtiyaçlarına göre kanunla serbestçe düzenlenmesi yerindedir. (11) denilmektedir.

---

(1) 9/3/1961 gün ve Karar. No. 27. sayılı Temsilciler Meclisi Anayasa komisyonu raporu. 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının gerekçesi.

Haberleşme hürriyetine dokunulmaması ve üçüncü şahıslara da zarar verilmemesi düşüncesiyle kanun, genel kurala istisna teşkil edecek mahiyette ayrı hükümler koymuştur.

Bu hükümlere göre; aşağıda yazılı evrak, posta ve telgraf merkezlerinde zaptolunabilir :

a — Sanığa gönderilen mektuplar ile, vesair mersule ve telgraflar. (Madde. 9I/I) Bunlar, ister mektup ve telgrafların verilmiş olduğu, isterse alındığı merkezlerde bulunsun, ayni hükme tabidirler. Posta kutularında veya müvezzilerin yanlarında olan mektup, mersule ve telgraflar posta ve telgraf merkezlerinde bulunuyormuş gibi addolunur. PTT. merkezlerinden başka yerlerde bulunan bu kabil evrakın zaptında genel hükümler uygulanır. (12)

b — Sanık tarafından veya ona hitaben gönderildiği bazı hallerden anlaşılan ve münderecatının, tahkikat yönünden önemli olacağı zannedilen mektuplar, telgraflar vesair mersuleler. (Madde. 91/2). Bunun takdiri, zapta karar verecek olan mahkemeye aittir.

9) Tahkikatın konusu olan suç, cürüm ya da kabahat olsun, zapta karar vermek yetkisi «hâkim» e aittir.

Aşağıda yazılı iki şart birlikte bulunduğu takdirde - zabıta memurları değil,- Cumhuriyet savcıları da zapta karar verebilirler (Madde. 92/2).

a — Zabıt işleminin tehirinde zarar mevcut ise ;

b — Sanığın üzerine atılan suç «cürüm» ise.

PTT. İdareleri, olayda zabıt şartları bulunup bulunmadığını inceliyemez. Bu hustaki sorumluluk, zapta karar vermiş olan Cumhuriyet savcısına ait olduğu cihetle, PTT İdaresine yazdığı yazıda C. savcısının,, «zaptın tehirinde zarar bulunduğu» yolunda bir kayıt koymasına lüzum yoktur. Zabıt kararına riayet eylemiyen PTT ilgilileri haklarında tazyik tedbirinin (Madde. 87/2) uygulanması söz konusu olamaz. Bunlar, ancak âmirlerine şikâyet edilebilir.

C. savcısı tarafından zaptedilen evrakın, ve özellikle mektuplar vesair posta mersulelerinin, açılmaksızın derhal hâkime tevdii zorunludur. (Madde 92/3/). Zaptedilen evrakın, açılmasına karar vermek hâ-

(12) Kantar. Sh. 104.

kime aittir. Hâkim, evrakın açılmasına karar verdiği ahvalde, ihtiva eylediği yazılardan C. savcısını haberdar etmelidir. Çünkü, zaptı gerekli kılan suçtan dolayı ceza kovuşturmasına yer olup olmadığına karar vermek yetkisi C. savcısına aittir.

10) Zabıt kararının, işin gecikmesinde zarar bulunduğu gerekçesiyle C. savcısı tarafından verildiği ahvalde, şu iki ihtimal akla gelebilir :

a — C. savcısının, PTT idaresinde bulunan evrakı derhal alması hali.

Bu halde C. savcısının, evrakı derhal hâkime teslimi lâzım gelir. Bunun için bir süre konulmamıştır.

b — Cumhuriyet savcısının, belli kişiler adreslerine gönderilmiş olan evrakın sahiplerine verilmesini PTT idaresine bildirmesi. Bu ahvalde, C. savcısının zabıt talebinin PTT idaresine geldiği tarihten itibaren üç gün içinde zabıt işleminin hâkim tarafından tasdiki icap eder. Aksi takdirde zabıt işlemi hükümsüzdür. (Madde. 92/4)

C. savcısı, üç günlük süre içinde zabıt işlemini hâkime tasdik ettirdiğini PTT idaresine bildirmez ise; idarenin, dördüncü günü tekmil mektupları vesair evrakı sahibine geri vermesi icap eder.

İster haberleşmeye ait mektup, telgraf vesair mersulelerin açılmasına dair olsun, isterse C. savcısı tarafından yapılan zabıt işleminin tasdikine karar verilmesine taallûk eylesin, Kamu dâvasının açılmasından önceki devrede zapta karar vermek yetkisi, zaptın yapıldığı yerin sulh hâkimine, kamu dâvasının açılmasından sonra, dâvaya bakmakta olan hâkime aittir.

11) Zapta müteallik işlemler, yani mektuplar ve telgrafların PTT. den alınarak açıldığı, muhafaza altına alındığı hususları, tahkikatın gayesine halel vermek ihtimali olmadığı ahvalde, ilgililere, yani gönderene ve gönderilene bildirilir.

Bundan başka, açılmasına karar verilmemiş olan mektup ve mersuleler derhal ilgililere teslim olunur. Açılıp da elkonulması icap etmiyenler hakkında da bu yolda işlem yapılır.

Açılan bir mektubun, tahkikat için gizli tutulmasında fayda görülmeyen kısımlarının sureti, mürselinüleyhe gönderilir. (Madde. 93). Ge-

rekçede bu hususta; (Zabıt, hukuku şahsiyeye karşı bir tecavüz mahiyetinde olmasına göre; fiili cürmün delâilini tesbite matuf olan bu tedbiri zaruretle takyit etmek tabii bulunduğundan, açılmasına karar verilmemiş veya açılıp da okunması icap etmemiş olan mektup ve mersulelerin iadesi lüzumu da bu maddede tasrih edilmiştir) denilmektedir. (13)

BASILMIŞ ESERLERİN TOPLATILMASI

12) Basılmış eserlerin toplatılması da bir nevi zabıt sayılabilir.

Basın hürriyetini Anayasa, teminat altına almıştır. Filhakika, Anayasanın 22, 23 ve 24 üncü maddelerinde «Basın hürriyeti», «gazete ve dergi çıkarma hakkı», «kitap ve broşür çıkarma hakkı» na ilişkin teminat hükümleri yer almıştır.

Basılmış eserden maksat; neşredilmek üzere tabı aletleriyle basılan veya sair her türlü vasıtalarla çoğaltılan yazılar ve resimler gibi eserlerdir. (5680 sayılı Kanun. Madde. 2). Basılmış eserlerin, herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya satışa arzı «neşir» sayılır. (5680 sayılı Kanun madde. 3. Fıkra. 2).

Basılmış eserlere el koyma, diğer elkoymalarda olduğu gibi iki şekilde düşünülebilir :

a — Delil elde eylemek maksadiyle.

Basılmış eserin tümüne el koymaya lüzum yoktur. Ancak, bir kısmına el koymakla maksat hasıl olabilir.

b — Müsadere maksadiyle.

Basılmış eserlerin, müsadere edilebilecek nüshalarının hepsine elkoymak iktiza eder. Bu tarzda vukubulan el koymaya «toplatma» denilmektedir.

Anayasa'nın 22. maddesinin 5 nci fıkrasına göre; Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması, bu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hâkim kararıyle olabilir. Ayni kanunun 24. maddesinin 2 inci fıkrasına göre de; Türkiye'de yayımlanan kitap ve broşürler, 22 nci maddenin 5 inci fıkrası hükümleri dışında toplatılamaz.

---

(13) 1412 sayılı kanunun gerekçesi

662

Türkiye'de yayımlanan sair basılmış eserlerin toplatılması konusunda Anayasa'da bir hüküm yoktur. Fikir ve düşünce hürriyeti ile ilgisi olmadığı için, broşür sayılmayan matbualarda, meselâ duvar ve el ilânlarında, mesele genel olarak basın hürriyeti çerçevesi içinde ele alınmalıdır. Bu hürriyet, «yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için» sınırlanabileceğinden, müsadere kararının yerine getirilmesi için, basılmış eserlerin toplatılması Anayasa'ya uygundur.

Fikir kulüpleri federasyonu tarafından «Nato'yu yurdumuzdan kovalım» başlığı altında yayınlanan bildirinin toplatılması yolunda C. savcılığının vaki talebinin reddine ilişkin karar, yazılı emre binaen; (TCK. nun 36/I ve C. M U. K. nun 86. maddesi hükümleri muvacehesinde itirazın, yazılı gerekçe ile reddine karar verilmesi isabetsiz görülerek bozulmuştur. (14) Yazılı emirde :

(Ankara C. savcılığının, onanmış sureti dosyaya konulan 19/3/1968 tarihli yazısında; devletin silâhlı kuvvetlerini tahkir ve tezyif niteliğinin görüldüğü beyan olunan sözü geçen bildiri, 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24/2. maddesinde yazılı «kitap ve broşür» sayılmadığına göre; C. M. U. K. nun 86. maddesi hükmünce, suçun sübut vasıtası olduğu için de toplatılmasına karar verileceği yerde, bu yolda sebkeden talebin reddine karar ittihazında isabet görülmemiştir.) denilmektedir.

Yine, Nâzim Hikmet tarafından yazılan (Yaşamak güzel şey bekardeşim) adlı kitapta komünistlik propagandası yapıldığı için, C. M. U. K. nun 86. maddesi uyarınca kitapların toplatılması talebinin reddine dair Ankara 6. sulh ceza hâkimliğinden verilen 16/11/1967 tarihli karara vukubulan itirazın keza reddine ilişkin 2. asliye ceza hakimliğince ittihaz olunan 17/11/1967 günlü karar, yazılı emre binaen bozulmuştur. (15)

Yazılı emirde : Nâzim Hikmet tarafından yazılıp, gün yayınlarınca yayınlanan «Yaşamak güzel şey bekardeşim» adlı romanda komünizm propagandası yapıldığı ve komünizmin övüldüğü, 13/11/1967 günlü bilirkişi raporunda belirtilmiş olduğuna nazaran; bu durum muvacehesinde, olayda C. M. U. K. nun 86. maddesinde yer alan «... yahut müsadere ye tâbi olan eşya...» şart ve unsurunun gerçekleştiği, toplatılma kararı

(14) 4. CD. 5/4/1968 2336/1970
(15) 4. CD. 27/1/-968 5528/3513.

663

verilmesinde Anayasanın 22/5 ve 24/2. maddelerinde muhalif bir yön bulunmadığından başka, aksi halde, suç konusu olan bir kitabın, yurdun her yerinde dağıtılmasına göz yumulmuş ve suçun temadisine imkân ve fırsat verilmiş olmak gibi kanun koyucunun maksadına aykırı davranışta bulunulmuş olacağı gözetilmeden, yazılı şekilde karar ittihazında isabet görülmemiştir.) denilmektedir.

Gizli cemiyet teşkilinden sanıklar ... ve arkadaşları hakkında talep name ile Diyarbakır sorgu hâkimliğine kamu dâvası açılması dolayısiyle, yapılmakta olan ilk tahkikat sırasında; sanıklar vekili tarafından verilen 10/3/1970 tarihli dilekçe ile; Hürriyet gazetesinde yayınlanacağı ilân olunan (El - fetih Türkiye'de) başlıklı yazının durdurulması yolunda vuku bulan talebinin kabulu ile, mezkür yazının dâva sonuna kadar durdurulmasına dair Diyarbakır sorgu hâkimliğinden verilen 11/3/1970 tarihli karara C. savcılığınca vâki itirazın reddine ilişkin, asliye ceza hâkimliğince ittihaz olunan 12/3/1970 günlü karar, yazılı emir üzerine Yargıtay'ca bozulmuştur. (16) Yazılı emirde; (Hürriyet gazetesinde, Cüneyt Arcayürek imzasiyle tefrika halinde yayınlanacağı ilân olunan «El - fetih Türkiyede» başlıklı yazının yayınlanmasına henüz başlanmamış olup, Anayasa'nın 22 ve 5680 sayılı kanunun 1. maddelerinin açık hükümleri gözönünde tutulmaksızın ve 5680 sayılı kanunun 143 sayılı kanunla değişik 30. maddesinin uygulama yeri bulunmadığı gözetilmeden, yazılı şekilde karar ittihazında isabet görülmemiştir) denilmektedir.

Haldun Taner tarafından yazılıp, Çetin İpekkaya'nın sahneye koyduğu ve İstanbul belediyesi yeni komedi tiyatrosunda oynanmakta bulunan «Eşeğin gölgesi» adlı piyesin, TCK. nun 312. maddesine tevafuk eden bir suç teşkil eylemesi dolayısiyle, C.M.U.K. nun 86. maddesi hükmünce; temsilde kullanılan senaryo, dekor, afiş, ilân ve resimlerin zaptına dair İstanbul 6. Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 17/11/1965 tarihli karara Haldun Taner vekilinin vukubulan itirazı, İstanbul 7. Asliye Ceza Mahkemesince; (..... her ne kadar, bilirkişi raporunda piyesin, objektif olarak 312. maddeyi ihlal eder bir nitelik taşıdığı belirtilmekte ise de; suçun subjektif unsuru olan suç kastının tesbiti için, sadece piyes metnini incelemek ve piyesi seyretmenin kafi gelmiyeceği, bunun munzam adlî ve usulî soruşturmalar yapılması suretiyle tayininin müm-

(16) 7. CD. 2/4/1970 3782/3554.

kün olacağı da işaret edilmiş bulunmasına nazaran; bu durum muvacehesinde, 86. madde gereğince zabıt kararı verilmesi uygun görülmediği gibi, eserde suç unsuru görülse bile, 86. maddede bahis konusu zabıt; hakkında cezaî takibatta bulunulan bir işin tahkikinde faydası olan ve tahkikatın devamı müddetince emniyet altında bulundurulması lâzımgelen muayyen eşyaya taallûk etmesi ve zabıtaî mânia noktasından zabıt hâli bahis konusu olmaması icap ederken; mahkemece, yeni komedi tiyatrosunda temsil edilen «Eşeğin gölgesi» adlı eserin, tiyatro idare müdürlüğünden celbedilen senaryosunun aslı ve ilgili dekor, afiş, ilân ve resimlerinin, temsilin tiyatroda oynanmaması neticesini tevlit edecek şekilde zaptına karar verilmesi; esasen bilirkişi raporunda bunların suçla bir ilgisi bulunduğu hakkında herhangi bir kanaat bildirilmemiş olduğu gibi; bunların, tahkikat için sübut vasıtalarından olmaması ve müsadereye tâbi eşyadan bulunmaması sebeplerine dayandığı) gerekçesiyle, kabul edilerek, sadece «eşeğin gölgesi» adlı oyunun senaryosunun zaptına ilişkin 6/12/1965 günlü karar aleyhine verilen yazılı emir, Yargıtay'ca (..... 7. asliye ceza hâkimliğince «Eşeğin gölgesi» adlı piyesin senaryosunun zaptına karar verilmiş ve yapılan soruşturmanın mahiyetine göre; dekor, ilân ve resimler, soruşturma için sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen veya müsadereye tâbi eşyadan olmadıkları gibi, bu vasıfta eşya oldukları da tesbit edilmediğinden» bahisle reddolunmuştur (17).

13) 5680 sayılı Basın Kanununun 31. maddesine göre; yabancı memleketlerde çıkan başılmış eserlerin Türkiye'ye sokulması veya dağıtılması Bakanlar Kurulu kararıyle men olunabilir.

Bu gibi basılmış eserlerin, bakanlar kurulundan acele karar alınmak üzere, İçişleri Bakanlığınca karardan evvel dağıtılmaları men olunabileceği gibi, dağıtılmış olanlar da toplattırılabilir.

Men edilmiş olmasına rağmen, bunları bilerek Türkiye'ye sokanlar, dağıtanlar veya bu gibi eserleri kısmen veya tamamen iktibas ederek yayanlar 3 aydan 1 yıla kadar hapis ve 500 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

Anayasa Mahkemesi, 5680 sayılı Basın Kanununun 31. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına çoğunlukla karar vermiştir (18).

---

(17) 4. CD. 5/2/1966 9194/549.
(18) Anayasa Mahkemesi. 5/7/1963 170/178.

Kararın gerekçesinde; (..... görülüyor ki, Anayasa'mız, prensip olarak, yabancı memleketlerde basılan ve yayınlanan eserlerle ilgili olarak (temel haklar ve ödevler) arasında bir hüküm koymamış, bu konunun düzenlenmesini kanuna ve kanun koyucunun takdirine bırakmıştır.

Anayasa'nın bu prensibi karşısında, kanun koyucu, yabancı memleketlerde basılan gazete, dergi, kitap ve benzeri eserlerin yurdumuza ne suretle ve hangi şartlar altında sokulabileceğini tayin ederken ve bu hususta gerekli gördüğü yasakları koyarken, Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerle ilgili hükümlerini gözönünde bulundurmak mecburiyetinde olmadığı gibi, Anayasa'nın 11 inci maddesinde yazılı bulunan temel hakların ve hürriyetlerin özünü kanuna karşı dahi muhafaza eden kayıtlarla da bağlı değildir.

Bu itibarla, Anayasa'nın temel hak ve hürriyetler arasına almadığı (yabancı yayınların yurda sokulması) konusuna ilişkin bir hükmün, temel haklara ve hürriyetlere aykırı bulunduğu yolundaki iddiada isabet yoktur.

..... 5680 sayılı Basın Kanununun 31 inci maddesi, iddia edildiği gibi idareye kayıtsız ve şartsız yani keyfiliğe kadar gidebilecek olan bir yetki vermiş değildir. Hernekadar, madde metninde (men) ve (toplatma) konusunda idareye verilmiş bulunan yetkinin, bir sınırı yok gibi görülmekte ise de; bir hukuk rejiminde idare, kanunların maksadına ve amacına göre onları uygulamakla görevli olup, hiç bir zaman bu maksat ve amaç dışına çıkamaz. Yani idarenin yetkisi, kanunların maksat ve amaçları ile sınırlıdır. Kanunuların maksat ve amaçları ise; gerekçelerinde gösterilir ve meclislerde geçen görüşmelerle belli olur.

..... görülüyor ki; Bakanlar kurulunun yetkisi, iddia edildiği gibi sınırsız olmayıp, dışardaki muzır ve yıkıcı faaliyetlerin yurda intikaline vasıta olacak nitelikteki basına mahsus ve münhasır olup, bu maksat ve amaç ile sınırlıdır.

Muzır ve yıkıcı yayınların yurda sokulmasını önlemek için idareye verilmiş olan bir yetkinin de Anayasa'nın 20 ve 21 inci maddelerinde yazılı hürriyetlerin özüne dokunmadığı aşikârdır. Bu bakımdan da söz konusu 31 inci madde, Anayasa'nın 20 inci ve 22 nci maddelerine aykırı değildir.

666

Öte yandan, 5680 sayılı Basın Kanununun 31 inci maddesinin Bakanlar kuruluna böyle bir yetki vermiş olmasında, Anayasa'nın, yasama yetkisinin devrini yasaklıyan 5 inci maddesine ilişkin bir yön de bulunmamaktadır. Zira, Bakanlar Kurulunun bu yetkiye dayanarak vereceği kararlar, objektif kaideler koyan tanzimî tasarruflardan olmayıp, belli bir veya bir kaç eserin yurda sokulmasını yasaklıyan veya toplattırılmasını öngören idarî tasarruflardan ibarettir) denilmektedir.

MUKAYESELİ HUKUKTA KARARNAME MEFHUMU VE TATBİKATI

340

Yazan : Dr. Şeref ÜNAL

BİBLİYOĞRAFYA :

Arsel, İ, Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara 1965

Balleich H Das Staatsnotrecht, MaX Ulank Institut, Köln - Berlin, 1955

Bullinger M. Die Selbstermaechtigung zum Erlass von Rechtsvorschriften, Heidelberg, 1958

Brunner H. Die Überprüfung der Rechtsverordnungen des Bundes auf ihre Verfassungs, und Gasetzmaessigkeit, Bern, 1954

Chatelain J. La nouvelle Constitution et le Régime politique de la France, Paris, 1959

Forsthoff E. Lehrbuch des Verwaltungsrechts, München und Berlin 1961

Giese/Schunk, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Frankfurt/Main, 1962

Goguel F - Ziebura G. Das französische Regierungssystem, Bd. 3, Köln, 1957

Hamann, A. Das Grundgestz, Darmstadt 1961

Autonome Satzungen und Verfassungsrecht, Heidelberg, 1958

Hermens F. A. Verfassungslehre, Bonn, 1964

Hirsch E. E. Staatsverfassungen der Welt, Bd. 7, Die Türkiei Frankfurt und Berlin, 1966

Maunz - Dürig, Grundgesetz, Bd. II, München, 1970

Strebel H. Das Staatsnotrecht in Italien, Max Plank Institut, Köln - Berlin, 1955

Waffenschmidt H. Die aussere Trennung und innere Selbstaendigkeit der Bundeslegislative und Bundesexekutive in der Bundesrepublik Deutschland, Bonn, 1962

+ 668

I. GENEL OLARAK

1961 Anayasa'sında yapılması düşünülen değişiklikler arasında şüphesiz ki en önemlilerinden birisini 64. maddeye getirilmek istenen yenilik teşkil etmektedir.

Tasarıda yer alan hükme göre, 64. maddeyle hükûmete «kanun kuvvetinde kararname» çıkarmak yetkisinin verilmesi öngörülmektedir.

Klasik manada parlamenter rejimin gerçekleştirildiği 1961 Anayasasında 5, 6 ve 7. maddelerle yasama, yürütme ve yargı organları en geniş manasıyla birbirinden ayrı kuvvetler şeklinde belirmişlerdir (1).

Gerçekten, Anayasanın 5. maddesine göre kanun koyma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olup, bunun devri caiz değildir. Anayasanın bu maddesinin değiştirilmesi tasarıda öngörülmediğine göre, yalnız yasama meclislerini ilgilendiren bir konuda hükûmete böyle bir yetki verilmesinin mevcut hükümle çelişip çelişmediği sorusu, başka bir deyimle ühkûmete bu eytkinin verilmesinin kanun kayma yetkisinin devri anlamına gelip gelmediği sorusu ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu konuya girmeden önce «kararname» mefhumu üzerinde durmak gereklidir.

II. KARARNAME MEFHUMU

Kararnameler (Rechtsverordnung - décret réglementaire), herkesi ilzam eden hukuk kaideleri ihtiva ederler, herkese hitabederler ve herkes için geçerlidirler. Kararnamelerde müşahhas bir muhatap olmayıp, ilgililer mesela : «işletme sahipleri», «ev sahipleri» v.s. gibi muayyen topluluklar halinde belirtilir. İdari tasarrufların aksine, genel objektif ve gayri şahsî kaideleri ihtiva ederler. Bunları idarî tasarruflardan ayıran en önemli kriterium, kararnamelerin hukuk kaideleri (Rechtssatzregle de droit) ihtiva etmeleridir (2).

Bu şekilde vazedilen genel hukuk normları, şekli bakımdan kanunların kabul edildiği usulü takip etmemekle beraber, herkes için bağlayıcı, emredici genel hukuk normları ihtiva ettiklerinden «maddî manada kanun» sayılırlar (3).

---

(1) I. Arsel Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, S. 358

(2) E. Forsthoff, Lehrbuch des Vervaltungsrechts, S. 119 vd. Maunz - Dürig, Grundgesetz, Art 80 N. 16; A. Hamann Das Grundgesetz, Art. 80 N. 3

(3) Maunz - Dürig, a. g. e. Art. 80 N. 1

Tasarıyla getirilmek istenen durum bu tip kararnamelerden farklıdır; Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonundan geçen metne göre :

«Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunla, belli konularda, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnameler çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır.

Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasanın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve genel kurallarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer

Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunu da denetler.»

Kanun kuvvetindeki kararnameler (Verordnung mit Gesetzeskraft-Décret Loi), hükûmetin bir anayasa hükmüne veya herhangi bir yetki kanununa dayanarak ve bazı hallerde böyle bir yetki kanunun da olmaksızın çıkardığı kararnamelerdir. Bunlarla tıpkı kanunlarda olduğu gibi genel hukuk normları vazedildiği için, bu kararnameler, şeklî ve maddî manadaki kanunları temsil ederek tıpkı onlar gibi muhtelif konuları düzenlediklerinden, bunlarla, yürürlükte olan diğer kanunları değiştirmek, yürürlüklerini bir süre için durdurmak veya tamamen yürürlükten kaldırmak mümkündür (4).

(4) Maunz - Dürig, a. g. e. Art. 119, N. 2

680

Kararnamelerin ilk tipi hukukumuzda zaten mevcut olup, Anayasanın 107. maddesi bunu öngörmektedir. Bakanlar Kurulu «kanunun uygulanmasını göstermek veya kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak şartıyla ve Danıştayın incelenmesinden geçirilerek tüzükler çıkarabilir.»

Bakanlar Kurulu şimdiye kadar Anayasanın kendisine tanıdığı bu imkândan geniş ölçüde faydalanmış, özellikle teknik bilgiye ihtiyaç gösteren ve süratle müdahale etmek zorunlu olan hallerde, geniş bir hareket imkânına da sahip olarak çıkardığı çeşitli kararnamelerle sosyal ve ekonomik hayatta düzenleme faaliyetine girişmiştir. Bunların en tesirlileri arasında Gümrük kanununa dayanılarak çıkarılan çeşitli kararnamelerle, 1567 sayılı Türk Parasının Değerini Koruma hakkındaki Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan çok sayıdaki kararnameler zikderilebilir (5).

Yukarıda işaret edildiği gibi, Anayasamız 5. maddesiyle, yasama yetkisinin devrini yasaklamıştır. Ancak, kuvvetler ayırımı prensibi ne kadar sert bir şekilde tatbik edilirse edilsin, parlamenter sistemlerde hükûmetin daima yasama organları, dolayısıyla kanun koyma faaliyeti üzerinde kuvvetli bir tesiri vardır (6).

Filhakika, Anayasanın 91. maddesine göre Bakanlar Kurulunun kanun teklif etmek hakkı vardır. Günümüzün teknik ve ekonomik gelişmeleri göz önüne alınacak olunursa, parlamento üyeleri için kanun teklifinde bulunmak gittikçe zorlaşmaktadır. Yalnız hükûmetler tecrübelerine, en ince detayına kadar konuyu bilmelerine ve bu alanda sahip oldukları uzmanlarına dayanarak günün ihtiyaçlarını karşılayacak kanun tekliflerinde bulunabilecek durumdadırlar. Tatbikatta parlamentoca kabul edilen kanunların ezici bir çoğunluğu, bu şekilde hükûmetin getirdiği tekliflerdir (7).

---

(5) E. E. Hirsch, Die Staatsverfassungen der Welt, Bd. 7, Türkei, Art. 5, N. 2

(6) I. Arsel, a. g. e, S. 429

(7) Yabancı ülkelerde de durum aynıdır; meselâ Fransa'da 1947 denberi kabul edilen kanun tasarılarının % 70 i hükûmet tarafından getirilmiş tasarılardır. F. Gouel - G. Ziebura, Das Französische Reierungssystem, S. 49; I. Arsel, a. g. e. S. 429; Aynı şekilde Federal Almanya'da 1949 tarihinden 1960 tarihine kadar kabul edilen 1247 kanundan 1163 ü hükûmet tasarılarına dayanmaktadır.

671

Bu şekilde hükûmet, bir taraftan parlamento üzerinde geniş bir tesire sahip olmakta, diğer taraftan da parlamento, hükûmetin teknisyenlerince en ince teferruatına kadar hazırlanmış kanun tasarıları sayesinde devlet işlerinin gidişi hakkında geniş bilgi sahibi olmakta ve dolayısıyla denetleme görevini daha iyi bir şekilde yerine getirmek imkânını bulmaktadır (8).

Ancak, hükûmetlerin sahip oldukları bu kanun teklif etme hakkı, her zaman ihtiyaca cevap vermemektedir. Fevkalade bunalım anlarında, iktisadî krizlerde, özellikle kanun koymadaki uzun usüller parlamentoların işleyişindeki yavaşlık göz önüne alınacak olursa, hükûmetler çok defa zor duruma düşmektedirler. Süratle hareket ederek günün ihtiyacı olan gerekli tedbirleri almak için fevkalade yetkilere ihtiyaç vardır; bu gerekçeyle hükûmet, «kanun kuvvetinde kararname» teklifini getirmiştir.

Şartları yukarıda belirtildiği gibi, bu kararnamelerin amaç, kapsam ve süresini yetki kanunuyla tesbit etmek ve kararnameleri onaylamak Büyük Millet Meclisinin yetkisine girmekte son söz dolayısıyla yasama organında kalmaktadır. Bu itibarla burada kuvvetler ayırımı prensibinin zedelenmesi , daha doğrusu, Anayasanın 5. maddesi manasında, gerçek olarak yasama yetkisinin sürekli bir devre keyfiyeti söz konusu değildir. Daha çok, yalnızca belirli bir konuyu düzenleme hususu, yetki veren organın faaliyet sahasından yetkili kılınan organın faaliyet sahasına intikal etmektedir (9).

Ancak, Bakanlar kuruluna bu şekilde kararnamelerle hukuk kaideleri koymak yetkisinin verilmesi, bazan tehlikeli sonuçlara müncer olabilir; Özellikle Bakanlar kurulu bu yetkisini herhangibir yetki kanununa dayanmadan kullanacak olursa, bu durum, Anayasanın 6. maddesiyle öngörülen idarenin hukuka bağlılığı prensibini zedeler. Kanun kuvvetindeki kararnameler bir zaruret halinin ifadesidir ve zaruret hali devam ettiği sürece hükûmetlere bu yetkinin verilmesi uygun olacaktır.

---

(8) H. Waffenschmidt, Die aussere Trennung und innere Selbstandigkeit der Bundeslegislative und Bundesexekutive in der Bundesrepublik Deutschland. S. 136

(9) H. Brunner, Die Ueberprüfüng der Rechtsverordnungen des Bundes auf ihre Verfassungs - und Gesetzmassigkeit. S. 5

672

Anayasa hukukkumuzda yeni olan bu müessesenin mahiyetini daha iyi anlayabilmek için bazı Avrupa devletlerinin Anayasa tatbikatını bu yönde incelemekte ve bu yetkinin hangi hallerde ve ne gibi şartlarla tanındığının tesbitinde şüphesiz fayda vardır.

III — ALMAN HUKUKUNDA

1 . Karanameler

Alman Anayasasının 80. maddesine göre :

«Federal hükümet, bakan veya Federe Devlet hükümetleri kanunla kararname çıkarmaya yetkilendirilebilirler. Kanunda verilen yetkinin Mevzu, Maksat ve Vüsatı belirtilmelidir. Kararnamede hukuki dayanak açıklanmalıdır. Kanunla yetkinin tekrar devri öngörülmüşse bunun devri kararnameye ihtiyaç gösterir.

Federal hükümet veya bir bakanın, Federal devlet demir yollarının kullanılması, ücretleri, PTT, demiryollarının inşa ve işletilmesi, Federal Kanunlara istinat eden ve senatonun tasdikine ihtiyaç gösteren kararnameleri veya Federe hükümetler tarafından gerek kendi özel meseleleri ve gerekse Federal Devletin havale etmesiyle çıkardığı kararnameler, Federal hukuk mahfuz kalmak şartıyla, senatonun tasdikine ihtiyaç gösterir.»

Yukarıdaki madde, genel bir prensibi getirmekte yani parlamentonun, kanun koyucu organ olarak bu görevinin bir kısmını: önceden sınırlarını tesbit etmeksizin hükümete devredemeyeceğini öngörmektedir (10).

İdarenin (Exekunive) hukuka bağlılığı perensibine göre kararname ler yalnızca kendisini öngören şekli bir kanunun varlığı halinde çıkarılabilir (11).

Anayasa'nın 80. maddesiyle kanun koyma yetkisinin örtülü bir şekilde tamamen devredilmesinin önüne geçilmiş ve böylece parlamentoya da mesuliyetten kaçma imkânı sağlanmamıştır (12).

---

(10) Hamann, Auotonome Satzungen und Verfassungstecht, S. 79

(11) M. Bullinger, Die Selbstermaechtigung zum Erlass von Rechtsvorschriften, S. 11

(12) Manuz - Dürig, a. g. e, Art. 80, N. 2 ö

673

80.maddeye göre kararnamelerin çıkarılması aşağıdaki şartlara bağlıdır :

a)Şekli bir kanunda açık bir yetki hükmü olmalıdır.

b)Tahdidi bir şekilde sayıldığı için yalnız, Federal hükümet veya bir bakan veyahutta federe devlet hükümlerine kanunla yetki verilebilir.

c)Yetki veren kanunda kararnamenin Mevzu, Maksat ve Vüsatı belirtilmelidir. Yoksa kanun yalnızca kararnamenin çıkarılacağı yolunda bir hüküm ihtiva edemez; Karaname ile nelerin düzenleneceği hususunda etraflı bilgi, özellikle onun vatandaşa yükleyeceği külfet belirtilmelidir. Bu şekilde vatandaş Hükümet (Exekutive) karşısında korunmuş ve hâkim de kararnamenin kanuna uygunluğunu kontrol imkânı kolaylaştırılmıştır (13).

d)Kararnamede yetki veren kanun belirtilmelidir.

e)Kanunların değiştirilmesi veya tamamlanmasına veyahut da doğrudan doğruya kanun yerine kaim olmak üzere kararname çıkarılmasına yetki verilmesi caiz değildir.

Alman Anayasasının yukarıdaki hükmü yasama organının yürütme organına bir takım yasama yetkilerinin sınırlı da olsa devretme anlamına gelmektedir. Weimar Cumhuriyet zamanında hükümet, sık sık kendisine kanunla düzenlenecek konularda kararname çıkarmak yetkisini devrettirmişti. Bu şekilde kanun koyma faaliyeti hemen hemen tamamen kararname kılığında hükümetin çıkardığı kararnamelere inhisar ediyordu. Bu durum «kuvvetler ayırım» prensibini esaslı bir şekilde zedeliyordu; Zira hükümet, kanunları temsil eden (kanun kuvvetinde) veya kanunları değiştiren kararnameler de çıkarıyordu. Bu şekilde yasama organının faaliyeti hiçe indirilmişti (14).

Şimdi 80. maddeyle Anayasa hükümete kanuni bir yetkiye dayanmak şartiyle kararname çıkarmak, bu suretle yasama alanında da faaliyet göstermek imkânını sğlamıştır. Ancak bu durum o kuvvetler ayırımı» prensibini zedelememektedir; Zira kararnameler genellikle daha önce çıkarılmış kanunları tamamlamak üzere kabul edilmektedir. Gerçekten kanun koyucu bir kanunda herşeyi en ince noktasına kadar düzenleme

(13) Maunz - Dürig, a. g e, Art. 80, N. 4c; Giese - Schunk Grundgesetz, Art. 80, N. 3
(14) H. Waffenschmidt, a. g. e, S. 139

674

imkânına sahip değildir. Kanunun inceliklerini, ayrıntılarını hükümet ve idare tecrübelerine dayanarak daha iyi değerlendirmektedir (15).

Bu sebeple Anayasa — koyucu maksada uygunluğu yönünden 80 inci maddeyle hükümete kararname çıkarmak yetkisi vermekle beraber, bu yetkinin kullanılmasını yukarıda belirtildiği gibi kuvvetli bir şekilde sınırlamıştır. Kanun kuvvetinde veya kanunları değiştiren kararnameler hiç bir şekilde çıkarılamaz. Daha önce bu şekilde çıkarılmış kararnameler de Anayasanın 129/III maddesine göre artık geçerli değillerdir. Aynı sonuca 20/II maddeyle de varmak kabildir.

2. Kanun kuvvetinde kararname

Ancak bir halde hükümete, keza bir yetki kanununa da ihtiyaç göstermeden doğrudan doğruya kararname çıkarmak yetkisi tanınmıştır.

Filhakika Anayasanın 119. maddesinde belirtildiği gibi :

«Sürgün ve Mülteci meselelerinde federal hükümet bu konuda bir federal kanun çıkarılıncaya kadar, özellikle bunların memleketlere dağıtımı konusunda Senatonun müsaadesiyle kanun kuvvetinde kararname çıkarılabilir. Aynı şekilde özel durumlarda federal hükümete direktiflerde bulunmak yetkisi verilebilir. Direktifler, tehirinde mazarrat olmadıkça en yüksek federe makamlara verilmelidir.»

119. Madde harp sonu yıllarının ortaya çıkardığı güçlükleri çözmek üzere konulmuştur. Bu maddeyle hükümete mülteci ve sürgün meselelerinde herhangi bir yetki kanunu olmaksızın kanun kuvvetinde kararname çıkarmak selâhiyeti tanınmıştır. Ancak bu yetki, 19.5.1953 tarihinde çıkarılan ve 1961 yılında değiştirilen sürgünler konusundaki federal kanunla manasını kaybetmiştir (16). Zira madde metninde de belirtildiği gibi kararname çıkarmak yetkisi bu konuda federal bir kanun çıkıncıya kadar verilmiştir.

119. Madde, 80. maddeyle konulan prensiplere büyük ölçüde aykırılıklar göstermektedir.

Gerçekten federal hükümete herhangi bir yetki kanunu olmaksızın kanun kuvvetinde kararname çıkarmak yetkisi verilmiş olduğundan hü-

(15) H. Waffenschmidt, a. g. e, S. 139

(16) Giese/Schunk, age, Art. 119, N. 1

675

kümet buna dayanarak, keza yürürlükte olan kanunları da değiştirecek nitelikte bir kararname çıkarabilecektir.

119. Maddeye dayanarak federal hükümet şimdiye kadar aşağıdaki kanun kuvvetinde kararnameleri çıkarmıştır :

— 29/11/1949 tarihli Bayern, Niedersachsen ve SchleswigHolstein memleketlerinden sürülenler ve göç edenler hakkındaki kararname

— 12/8/1952 tarihli Ruslar tarafından işgal edilen bölgelerden ve Berlin'in Rus Sektöründen iltica edenlerin yerleştirilmeleri hakkındaki kararname

— 6/1/1953 tarihli yabancı mültecilerin kabul ve taksimi hakkındaki kararname

3. Fevkalade hal

Kanun kuvvetinde kararname yolu tamamen istisnai bir yoldur. 80. maddeyle Anayasa, hükümete bu şekilde yetkiler verilmesini sınırlamıştır. Ancak, İstisnai bir kanun koyucu olarak hükümet yalnızca 81. maddede öngörülen halde, yani «kanun koyma hususundaki zaruret halinde» (Gesetzgebungsnotstand) faaliyet gösterebilir.

Anayasanın 81. maddesine göre :

«68. maddede öngörülen halde Millet Meclisi feshedilmezse Cumhurbaşkanı, hükümetin talebi ve Senatonun tasvibiyle hükümetin acele olarak nitelendirilmiş olmasına rağmen millet meclisince reddedilmiş olan bir kanun tasarısı için zaruret hali bulunduğunu açıklayabilir. Başbakanın kanun tasarısıyla 68. maddede öngörülen hali (Güvenoyu) talep etmiş olmasına rağmen tasarının reddedilmesi halinde de aynı hüküm geçerlidir.

Kanun tasarısı zaruret halinin açıklanmasına rağmen millet meclisince yeniden reddedilir veya hükümet tarafından kabul edilmeyecek bir muhtevada kabul edilirse, senatonun tasvibiyle kanunlaşmış sayılır. Tasarının millet meclisine sevk edildiğinden itibaren 4 hafta zarfında kabul edilmemesi halinde de aynı hüküm geçerlidir.

Bir başbakanın memuriyet süresinde millet meclisince reddedilmiş diğer kanun tasarıları da zaruret halinin açıklanmasını takip eden 6 aylık süre zarfında 1 ve 2. fıkralar gereğince kanunlaştırılabilir. Bu süre

676

geçtikten sonra, aynı başbakanın memuriyet döneminde yeni bir «kanun koyma zaruret hali» ilân edilemez.

Anayasa, 2. fıkra gereğince kabul edilen bir kanunla ne değiştirilebilir ne de tamamen veya kısmen yürürlükten kaldırılabilir.»

Anayasa, bu madde ile fevkalade hal kararnameleri yerine başka bir sistem kabul ederek Weimar Anayasasındaki yukarıda sözü edilen tehlikeleri bertaraf etmek istemiştir. Weimer Anayasası'nın 48. maddesi genel olarak devlet hayatındaki krizleri hedef tutuyordu (17). 81. madde ise kanun koyma faaliyetinin hükümet politikasına uymaması, Parlementonun kendini bloke etmesi halini öngörmekte ve özel bir hükümet krizini derpiş ederek bununla kanun koyma faaliyetinin felce uğraması ve diktatörlük krizleri arasında iyi bir orta yol bulmaya çalışmaktadır (18).

Zaruret hali, Parlementonun hükümet tarafından çok acele kaydıyla teklif edilen ve reddi halinde güven oyu istenilen bir kanunun reddedilmesi halinde ortaya çıkar ve hükümetin talebiyle devlet başkanı tarafından ilân edilir.

Bir hükümetin herhangi bir kanunu çok acele olarak nitelendirip nitelendirememesi yalnızca kendi takdirine bırakılmıştır. Zaruret halinin maksada uygun olup olmadığının yargı yoluyla kontrolü mümkün değildir (19).

Kanun koyma hususundaki zaruret halinin ilânının millet meclisi üzerine bir baskı tesiri vardır. Gerçekten zaruret hali açıklandıktan sonra da yeniden millet meclisine gidilmek lâzımdır. Millet meclisinin bu defa da kanun tasarısını reddetmesinden veya hükümetin kabul edemiyeceği bir muhtevada kabul etmesinden sonradır ki bu fevkalade kanun koyma yoluna başvurulur. Burada hükümetle millet meclisi arasında bir anlaşmazlık söz konusudur (20).

Kanun koyma zaruret hali yalnızca bir kanun tasarısı hakkında ilân edilebilmekle beraber, açıklanmasını müteakip 6 ay süreyle istenilen sayıdaki tasarılar hakkında da kullanılabilir. Bununla beraber her

(17) Maunz - Dürig, a. g. e, Art. 81, N. 2a
(18) Hamann, Das Grundgesetz, Art. 81, N. 3
(19) Maunz - Dürig, a. g. e, Art. 81, N. 6
(20) Maunz - Dürig, a. g. e, Art. 81, N. 8

677

defasında ve her tasarı için aynı yola başvurmak, yani hükümetin talebi, Senato'nun tasvibi ve Cumhurbaşkanının ilân etmesi gerekmektedir (21). Bu prosedür güçlüğü ile, bu yolun kötüye kullanılmasının mümkün olduğu kadar önüne geçilmek istenmiştir. Böylece Cumhurbaşkanı ve Senato'nun söz hakkı daima baki kalmakta, kabinenin kayıtsız şartsız takip edeceği bir başkanın Cumhurbaşkanı ve Senato çoğunluğu olmadan kendi başına hareket etmesinin önüne geçilmek istenmiştir.

Kanun koyma zaruret halinin ilânından 6 ay geçtikten sonra aynı Başbakan tarafından aradan ne kadar zaman geçerse geçsin yeniden bir zaruret hali ilân edilemez.

Çok acele kaydıyla meclise sevk edilen kanunun reddedilmesiyle hükümetin kabul edemiyeceği bir muhtevada kabul edilmesi arasında bir fark yoktur. Hükümet tarafından kabul edilecek derecede olup olmadığına yalnızca hükümet karar verir ve bu husus hükümetin kendi takdirine bırakılmış bir keyfiyettir. (22).

Kanun koyma zaruret halinde, millet meclisi ve senato yerine bu defa hükümet ve senato şekli manada belirli bir kanunu kabul edebilirler. Kanun, hükümet tarafından görüşülür, formüle edilir ve kararlaştırılır. Senato yalnız «evet» veya «hayır» demek yetkisine sahip olmayıp ayrıca kanunun yapılmasında da tesiri haizdir. Hatta lüzum görüldüğü takdirde kanun tararısı yeniden hükümete iade edilebilir. Hükümet ve Senato'nun tasarı üzerinde her konuda anlaşmalarından sonradır ki, tasarı kanunlaşabilir. Senato tasvib etmemek suretiyle tasarıyı akamete uğratabileceği için, hükümet politik yoldan Senato ile bir anlaşmaya yanaşmalıdır. Meselâ müşterek bir komisyon, aralarında ihtilâf olduğu takdirde bunu çözmek için iyi bir çaredir. Senato'da tasarıyı açık bir şekilde reddetmişse yeniden normal kanun yoluna müracaat etmekten veya çekilmekten başka çare yoktur (23).

Bu yolla meydana gelen kanun, maddî ve şeklî bakımdan diğer şekli kanunların unsurlarını haiz olup aynı şekilde geçerlidir, zaruret halinin ortadan kalkmasından sonra da yürürlükte kalır (24). Kendisinden önce çıkarılmış aynı konudaki kanunların kendisiyle çelişkili olan hükümleri-

---

(21) F. A. Hermens, Verfassungslehre, S. 455

(22) Maunz - Dürig, a. g. e, Art. 81, N. 13

(23) Maunz - Dürig, a. g. e, Art. 81, N. III, 1

(24) M. Bullinger, a. g. e, S. 17; Giese/Schunk, a. g. e, Art. 81, N. 7

678

ni yürürlükten kaldırır. Bu şekilde kabul edilen bir kanun, ancak normal bir kanunla değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir. Diğer kanunlar gibi eğer yürürlük süresini kendisi sınırlamamışsa sınırsız bir zaman için yürürlüktedir. Fakat bu şekilde kabul edilmiş kanunları millet meclisi keza 6 aylık süre zarfında veya hitamında kanun koymadaki normal prosedürü içerisinde başka bir kanunla yürürlükten kaldırabilir.

Zaruret halinde çıkarılacak bu şekildeki kanunlarla 81. maddenin IV. fıkrası gereğince diğer kanunları değiştirmek, yürürlükten kaldırmak, keza Anayasa'nın tatbikini durdurmak veya onu tadil için bir vasıta olarak kullanmak mümkün değildir.

IV — FRANSIZ HUKUKUNDA

Kanun kuvvetinde kararnameler, fevkalade hallerde Fransa'da geniş ölçüde tatbik sahası bulmuştur. Özellikle, parlementonun iyi işlemediği, teşrii faaliyetin yavaşladığı zamanlarda hükümet kanun kuvvetindeki kararnamelerle devlet hayatındaki problemleri çözümlemeye çalışmıştır. O kadar ki, Fransa, 1 Mart 1934 tarihinden 1 Temmuz 1940 tarihine kadar bu şekildeki kararnamelerle idare edilmiştir (25).

Harpten sonra, 1946 Anayasasının 13. maddesiyle kanun koyma yetkisinin devrinin açıkça yasaklanmış olunmasına rağmen, ihtiyaç sebebiyle çıkarılan 17 Ağustos 1948 tarihli kanunla hükümete teşrii sahada gene bazı yetkiler tanınmıştır. Aynı şekilde bu kanunu, 11 Temmuz 1953 ve 14 Ağustos 1954 sayılı yetki kanunları takip etmiştir. ((26).

1958 tarihli yeni Fransız Anayasasıyla kararname hukuku yeniden düzenlenmiş ve 38. maddeyle şartları tesbit edilmiştir. Bu maddeye göre :

«Hükümet, programını uygulayabilmek maksadıyla belirli bir süre için, normal olarak kanuna konu teşkil eden tedbirlerin hükümet kararnameleri ile yapılması müsadesini parlementodan isteyebilir.

Hükümet kararnameleri, Danıştayın mütalâsından sonra, bakanlar kurulunca ittihaz olunur ve yayımlarıyla birlikte yürürlüğe girer. Fakat tasdiklerine dair kanun teklifi, yetki kanununda tesbit edilen tarihe kadar parlementoya sunulmamış ise, kararnameler hükümsüz hale gelir.

---

(25) F. Gouel - G. Ziebura, a. g. e, S. 84

(26) H. Ballreich, Das Staatsnotrecht in Frankreich, S. 54 vd.

679

Belirli bir süre için ittihaz edilmiş kararnameler, bu süre zarfında, yasama tasarrufuna konu teşkil eden hususlarda ancak kanunla değiştirilebilir.»

Diğer taraftan Fransız Anayasasının 34. maddesi, sırf kanunla düzenlenmesi gerekli konuları tesbit etmiştir. Bu konular dışında hükümet, serbestçe hareket edebilecek ve kararnamelerle gerekli tedbirleri alabilecektir. Fakat sırf kanunla düzenlenmesi gerekli olan konularda, kanunların kabul edildiği normal usulle gerekli tedbirleri almak, özellikle ciddi kriz anlarında müdahale etmek zordur. Bu sebeple, böyle durumlarda çok hızlı ve daha basitleştirilmiş bir teşrii usulle müdahale etmek zorunluğu ortaya çıkmaktadır. (27) Bu gerekçeyle 38. madde hükümete, normal olarak bir kanunla düzenlenmesi gerekli olan konularda kararname (ordonance) çıkarmak yetkisini vermiştir.

V — İTALYAN HUKUKUNDA

İtalya'da Faşist rejim sırasında hükümetin teşrîî yetkilerini kötüye kullanmış olması, Anayasa koyucuyu daha dikkatli harekete zorlamış harpten sonra çıkarılan 22 Aralık 1947 tarihli yeni Anayasanın 76. maddesiyle hükümete, yasama görevini icra yetkisinin ancak prensip ve direktiflerin önceden tayini suretiyle, yalnızca mahdut bir süre için ve muayyen konularda verilebileceği öngörülmüştür.

Aynı şekilde 77. maddenin 2. fıkrasıyla hükümete kararname yetkisinin verilmesi de geçmişe bir reaksiyon olarak muhalefetle karşılaşmıştır. (28).

Konumuzla ilgili İtalyan Anayasasının 77. maddesi muhteva itibariyle aşağıdaki gibidir.

«Hükümet meclislerden verilmiş bir yetki olmadıkça kanun kuvvetinden kararnameler çıkaramaz.

Fevkalade zaruret ve müstaceliyet hallerinde hükümet, kendi sorumluluğu altında, kanun kuvvetinde bazı geçici tedbirler aldığı zaman bunları kanun haline dönüşmeleri için, aynı gün meclislere sunmak zo-

(27) J. Chatelain, La nouvelle Constitution et le Régime politique de la France, S. 110

(28) H. Strebel, Das Staatsnotrecht in Italien, S. 128

rundadır. Meclisler feshedilmiş olsalar dahi, 5 gün içinde toplanmak üzere bu iş için çağrılırlar.

Bu nevi kararnameler, yayınlanmalarından itibaren 60 gün içinde kanun mahiyetini almadıkları takdirde, makabiline şamil olara yürürlükten kalkmış olurlar. Bununla beraber, meclisler kanun haline getirilmemiş olan kararnamelerden doğan hukuki münasebetleri bir kanunla tanzim edebilirler»

Görüldüğü gibi, olağan üstü hallerde İtalyan hükümeti, herhangi bir yetki kanununa ihtiyaç göstermeden kararnamelerle gerekli tedbirleri almak olanağına sahiptir. Ancak, bu kararnamelerin geçerlik sürelerinin çok sınırlı olması, özellikle neşirlerinden itibaren 60 gün içinde kanun haline gelmemeleri halinde makabline şamil olarak yürürlükten kalkmaları, kararnameleri kuvvetten düşürmekte ve onlarla yaratılan hukuki münasebetlere geçicilik ve tesirsizlik niteliği vermektedir (29).

(29) H. Strebel, a. g. e, S. 130

681

K R O N İ K

HUKUK YAYINLARI

DERLEYEN : Hüseyin Cahit ERGÜL

A. Cabbar Maraşlıoğlu H. Nail Ulusman K. Doğu Tolon, A. Osman Uzun : Açıklamalı İMAR KANUNU ve ilgili mevzuat. Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler, Danıştay Yargılama Usulleri, dilekçe örnekleri, İmarla ilgili uyuşmazlıklarda Usul ve Esasa ilişkin Kararlar, İdari Dâva açılırken Dikat edilecek Önemli konular.

Balkanoğlu Matbaaicılık Ltd· Şti. 1971 Ankara 710 sahife Fiatı 65. Tl. İsteme adresi : P.K. 80. Kızılay, Ankara.

Eser imar Hukuku dalında çıkan Kanunları, Tüzükleri ve yönetmelikleri ve konu ile ilgili eson Danışyat Kararlarını kapsamakta bu alandaki boşluğu doldurucu ve tatbikat yönünden faydalı niteliktedir.

Prof. Dr. Turgut Kalpsüz : DENİZ TİCARET HUKUKU. Birinci cilt. Giriş - Gemi. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Türkiye İş Bankası Tesisi. Hukuk Fakültesi, Cebeci. Sevinç matbaası, Ankara 1971. 338 sahife Fiatı 40 TL. Eser, Yazarın Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1969/70 ders yılında çıkardığı «Deniz Ticaret Hukuku» adlı ders notlarının birinci kısmının genişletilmiş şeklidir. Eserde yerli ve yabancı mahkeme kararlarına atıflar yapılmış, gerektiğinde yabancı mevzuatla karşılaştırmalara ve tenkitlere yer verilmiştir. Eser ilim ve tatbikat yöününden faydalı niteliktedir.

H. Basri Esmer, Seçkin Özata : 1475 Sayılı İŞ KANUNU Şenyuva Matbaası Eylûl 1971 Ankara. 192 sahife, Fiatı 15 TL·

Eser yeni İş Kanununu 93/I sayılı Kanuna göre değişikliği ve her maddesinin ilgili diğer kanun maddeleri ile bağlantıları yapılarak maddeler altına not edilmiştir. Eserde 3008, 931 ve 1475 sayılı Kanunlara yer verilmiştir.

682

Prof. Dr. Yaşar Karayalçın - Ass. Dr. Nurkut İnan : BORÇLAR - TİCARET ve BANKA HUKUKU BİBLİYOĞRAFYASI. 1966 - 67.

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enistitüsü. **Hukuk Fakültesi** Cebeci Ankara. Sevinç Matbaası Ankara 1971. 138 sahife Fiatı 45 TL.

BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ : Temmuz 1971. Cilt. VI. Sayı I. Sevinç matbaası, Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enistitüsü. (Türkiye İş Bankası tesisi), Ankara 246 Sahife Fiatı 40 TL. Dergide yeralan **Makaleler :**

İsmail Doğanay : Türk Ticaret Kanununun Ticari Defterlerle ilgili Hükümleri Üzerine Bir İnceleme.

Sıtkı Akyazan : Kollektif Şirket Ortaklarının Şirket Alacaklılarına karşıSorumlulukları.

Doç. Dr. Ersin Çamoğlu : Limited Ortaklığın Sermaye Alacaklarının Hazci.

Prof. Dr. Ali Bozer : quelques Considerations Redatives A Ia Nouvelle Loi Turque Sur Les Coopératives Et Les Grandes Sociétés Coopératives.

Doç. Dr. Özsunar : Trafik Hukukunda zarar giderimi Sorumlusu Olarak «İşleten» (Araç Sahibi) Kavramına ilişkin Bazı Sorunlar.

Dr. Reşat Atabek : Zarar Görenin Doğrudan Doğruya Sigortacıya Müracaat Hakkı.

Prof. Dr. Turhan Esener : Ia Responsabilité De L' Employeur En Cas D' Accident De Travail.

Prof. Dr. Yaşar Karayalçın - Ass. Dr. Nurkut İnan : BORÇLAR - TİCARET ve BANKA HUKUKU BİBLİYOGRAFYASI. 1966 - 67.

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Hukuk Fakültesi Cebeci Ankara. Sevinç Matbaası Ankara 1971. 138 sahife Fiatı 45 TL.

BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ : Temmuz 1971. Cilt VI. Sayı 1. Sevinç matbaası, Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. (Türkiye İş Bankası tesisi), Ankara 246 Sahife Fiatı 40 TL.

Dergide yer alan Makaleler :

İsmail Doğanay : Türk Ticaret Kanununun Ticari Defterlerle ilgili Hükümleri Üzerine Bir İnceleme.

Sıtkı Akyazan : Kollektif Şirket Ortaklarının Şirket Alacaklılarına karşı Sorumluluğu.

Doç. Dr. Ersin Çamoğlu : Limited Ortaklığın Sermaye Alacaklarının

Prof. Dr. Ali Boxer : Quelques Considérations Relatives à la Notion de Lot Turque Sur Les Coopératives El Les Grandes Sociétés Coopératives.

Doç. Dr. Özsunay : Tıralık Hukukunda zarar giderimi Sorumlusu olarak «İşleten» (Araç Sahibi) Kavramına ilişkin Bazı Sorunlar.

Dr. Reşat Atabek : Zarar Görenin Doğrudan Doğruya Sigortacıya Müracaat Hakkı.

Prof. Dr. Turhan Esener : La Responsabilité De L' Employeur En Cas D' Accident De Travail.

Prof. Dr. Turgut Kalpsüz : DENİZ TİCARET HUKUKU. Birinci cilt. Giriş - Gemi. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Türkiye İş Bankası Tesisi Hukuk Fakültesi. Cebeci. Sevinç matbaası, Ankara 1971. 338 sahife Fiatı 40 TL. Eser, Yazarın Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1969/70 ders yılında çıkardığı «Deniz Ticaret Hukuku» adlı ders notlarının birinci kısmının genişletilmiş şeklidir. Eserde yerli ve yabancı mahkeme kararlarına atıflar yapılmış, gerektiğinde yabancı mevzuatla karşılaştırmalara ve tenkitlere yer verilmiştir. Eser ilim ve tatbikat yönünden faydalı niteliktedir.

H. Basri Esmer, Seckin Özata : 1475 Sayılı İŞ KANUNU Şenyuva Matbaası Eylül 1971 Ankara. 192 sahife, Fiatı 15 TL.

Eser yeni İş Kanununu 93/1 sayılı Kanuna göre değişikliği ve her maddesinin ilgili diğer kanun maddeleri ile bağlantıları yapılarak maddeler altına not edilmiştir. Eserde 1008, 931 ve 1475 sayılı Kanunlara yer verilmiştir.

684

685

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARI

Zürih Şerhi Serisi	Fiyatı
Egger : (Çev : V. Çerniş) Vesayet, 1952, Cilt : 1, Mad : 346 - 381	4.50
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1955, Cilt : 2, Mad : 382 - 438	4.50
Oser - Schönenberger (Çev : Prof. Dr. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad : 492 - 529	15.00
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. Dr. Fikret Arık) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1966, Birinci Fasikül; Madde : 184 - 215	5.00
Bern Şerhi Serisi	
Becker : (Çev : Dr. Bülent Olcay) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt : Borçlar Kanunu. I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül I : Madde 1 - 36. Ankara 1967	7.50
Becker : (Çev. Dr. Kemal Reisoğlu) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt : Borçlar Kanunu. I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül II : Madde 37 - 63 Ankara 1968	7.50
Becker : (Çev. Dr. Osman Tolun) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt : Borçlar Kanunu I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül III : Madde 64 - 103 Ankara 1969	7.50
Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısım, 1930 - 1947	6.00
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Yargıtay Kararları 1941 - 1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 » »	2.50
» » 1959 » »	1.00
» » 1941 - 1942 Hukuk Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	3.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	4.00
Diğer Yayınlar	
Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağanı	30.00
» » » » » (Albüm)	60.00

687

Dr. Recai Seçkin : Yargıtay Tarihçesi, Kuruluş ve İşleyişi.	10.00
İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1947	1.00
Wieland : (Çev : İ. H. Karafakıh) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt : 2	7.50
Wahl : (Çev : K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî, 1948	3.00
Bustamente Sirven : Hukuku Hususiyei Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Vehbi Yekebaş : Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirâk, 1952	1.50
Dr. Recai Seçkin : 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söylevi.	50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Klavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
İnhulsen : (Çeviren : Rıfat Taşkın) İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü,1938	1.00
Kerdaniel : (Çeviren : Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi, 1937	50
Ceza Hukukunu tevhid birinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1 - 6 İkinci teşrin 1927. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres	8.00
Ceza Hukukunu tevhid üçüncü beynelmilel konferansı. Bürüksel, 26 Haziran 1930 Konferans vesikaları, Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhid beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14 - 20 Birinci teşrin 1934, Konferans vesikaları, Çeviren : Mustafa Nuri Devres	3.00

Adalet Dergisi

1937	Yılı	(1 - 7 sayılar kalmamıştır)	Sayısı	30
1938	»		»	30
1939	»	(9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	»	30
1940	»		»	30
1941	»		»	30
1942	»	(1, 3, 12)	»	30
1943	»	(7)	»	30
1944	»	(1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945	»	(1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12. sayılar kalmamıştır)	»	30
1946	»	(2, 3, 12. sayılar kalmamıştır)	»	30
1947	»		»	30
1948	»		»	30
1949	»		»	1.00
1950	»	(9, 12)	»	1.00
1951	»	(1, 2, 3, 5, 9, 12. sayılar kalmamıştır)	»	1.00
1952	»	(1, 2, 3, 4. sayılar kalmamıştır)	»	1.00
1953	»		»	1.00
1954	»		»	1.00
1955	»		»	1.00
1956	»		»	1.00
1957	»		»	1.50
1958	»		»	1.50
1959		(Üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır. 1, 2, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1961	»	(9 - 10 sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1962	»	(3 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964	»	(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1965	»	(1, 5 - 6, 10 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1966	»	(5 - 6 12. sayılar kalmamıştır, 1 ve 2. sayılar 250 kuruştur)	»	
1967	»	(1 - 10 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.00
1968	»	(3 - 4. sayılar kalmamıştır)	»	2.00
1969	»		»	2.00
1970	»		»	2.00

Resmî Kararlar Dergisi

1966	Yılı	(İlk sayısı Mart ayında yayınlanmıştır. 11, 12)	Sayısı	1.50
1968	»	(1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sayılar kalmamıştır)	»	1.50
1969	»	(1, 2, 3, 5, 6, 10. sayılar kalmamıştır)	»	1.50
1970	»		»	1.50

Ankara Yarıaçık Cezaevi Matbaası

688